

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Ústav translatologie

Bakalářská práce

Lucie Secká

Komentovaný překlad: *The Irrationality of Alcoholics Anonymous*

GLASER, Gabrielle. The Irrationality of Alcoholics Anonymous. *The Atlantic*. 2015.

Annotated translation: *The Irrationality of Alcoholics Anonymous*

GLASER, Gabrielle. The Irrationality of Alcoholics Anonymous. *The Atlantic*. 2015.

Praha 2017

Vedoucí práce: PhDr. David Mraček, Ph.D.

Zadání

Zadaný text přeložte do češtiny a svůj překlad doplňte překladatelským komentářem v rozsahu min. 20 normostran. V komentáři nejprve celkově charakterizujte výchozí text: uveďte, s jakým cílem byl text napsán a jaké stylistické postupy autor/ka volí k dosažení svého záměru. Dále popište, na jaké problémy jste v překladu narazila, a zdůvodněte použité překladatelské postupy a nezbytné posuny, které jste v překladu provedla na úrovni lexika, syntaxe a především v rovině stylistické. Postupujte přitom od celkové koncepce svého překladu k dílčím řešením. Komentář opatřete bibliografickým soupisem použitých primárních i sekundárních zdrojů, včetně internetových. Kromě dodržení formálních náležitostí stanovených Pravidly pro organizaci studia FF UK (Čl. 19) připojte ke každému vázanému exempláři práce vždy dvě kopie výchozího textu: jednu napevno svázanou s ostatními listy a druhou volně vloženou.

Poděkování

Děkuji PhDr. Davidu Mračkovi, Ph.D. za vedení mé práce, za jeho ochotu a nápomocnost. Mé díky patří i RNDr. Jakubu Hofmanovi, Ph.D., jehož rady z oblasti adiktologie a toxikologie mi pomohly pochopit původní vyjádření a převést jej do češtiny.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 19. dubna 2017

.....

Lucie Secká

Obsah

Úvod.....	1
1 Překlad	2
2 Komentář k překladu	17
2.1 Profil cílového textu.....	17
2.2 Vnětextové faktory.....	17
2.3 Funkčně stylová charakteristika.....	20
2.4 Vnitrotextové faktory.....	21
2.5 Metoda překladu.....	25
2.6 Typologie překladatelských problémů a jejich řešení.....	26
2.6.1 Lexikální rovina.....	26
2.6.2 Syntaktická rovina	31
2.6.3 Pragmatická rovina	33
2.7 Typologie posunů.....	37
2.7.1 Konstitutivní posuny.....	37
2.7.2 Individuální posuny	38
2.7.3 Tematické posuny	42
Závěr	44
Bibliografie	45

Úvod

V bakalářské práci překládám reportáž od Gabrielle Glaserové *The Irrationality of Alcoholics Anonymous*, jež vyšla v časopisu *The Atlantic* v roce 2015. V první části je mým úkolem přeložit reportáž s důrazem na funkční hledisko a na zachování dominantní funkce originálu. Zároveň se snažím českému recipientovi předat originál takovou formou, aby nebyl ochuzen o původní sdělení, ale aby byl sám schopen textu porozumět a orientovat se v projednávané problematice odbornějšího rázu.

Druhá část práce je teoretická. Stanovuji si fiktivní zadání překladu. Funkčně stylovou charakteristiku provádím dle české funkční stylistiky, při níž vycházím z díla Marie Čechové (2008). Následně provádím analýzu vnitrotextových a vnětextových faktorů originálu dle typologie Christiane Nordové (2009). Zabývám se jeho lexikální, syntaktickou a pragmatickou rovinou. Uvádím překladatelskou strategii, pro niž se při překladu rozhoduji a jíž se řídím. Záhy uvádím nejzávažnější a nejzajímavější překladatelské problémy a posuny a jejich řešení, které rozebírám dle typologií Antona Popoviče (1974) a Jiřího Levého (2012).

1 Překlad

(Ne)pravdy o Anonymních alkoholících

Gabrielle Glaserová

Ve Spojených státech dominuje léčbě alkoholismu nábožensky založený program 12 kroků. Vědci ale účinnost ústředních zásad Anonymních alkoholiků popřeli a označili desítky jiných způsobů léčby za efektivnější.

Právnicku J.G. je něco málo přes třicet. Jeho štíhlá šlachovitá postava připomíná tělo vytrvalostního běžce. Mluví rychle. Zdá se, že se pro své povolání narodil. Projev má vždy velmi dobře strukturovaný a každou novou myšlenku nejprve náležitě uvede. Ale často – velice často – se něčím trápil. Ve snaze ulehčit své mysli proto dlouho hledal útěchu v alkoholu.

J.G. začal s pitím experimentovat v 15 letech, kdy s kamarádem brali alkohol rodičům z domácího baru. Nejvíce mu chutnal gin a whisky, pil ale cokoliv, co rodiče na první pohled nepostrádali. Při svém úplně prvním doušku piva si zamiloval tu zemitou, nahořklou chuť, která zvolna doznívala na jazyku.

Na střední škole a během studií práv začal pít víc. Občas se mu podařilo s pitím přestat a nedotknout se ho několik týdnů. Nic ale nedokázalo utišit jeho neklidnou mysl tak dobře jako alkohol. Když nepil, nespal. Po čtyřech až šesti týdnech na suchu byl zpátky v obchodě s lihovinami.

V době, kdy J.G. (na jeho přání uvádíme pouze iniciály) začal pracovat jako obhájce, byl už schopen vypít i litr whisky Jameson denně. Často si dával první sklenku hned po skončení prvního ranního stání u soudu, a kdyby prý neměl tak nabitý diář, pil by i daleko víc. Alkohol tester, který si sám pořídil, měl zabránit tomu, aby skončil u soudu za řízení pod vlivem alkoholu, tak jako jeho klienti.

Na jaře roku 2012 se J.G. rozhodl vyhledat pomoc. Žil v Minnesotě, kterou místní rádi nazývají zemí 10 tisíc odvykaček. Věděl, co dělat: nastoupit na léčení. Měsíc jeho léčba sestávala víceméně jen z pár schůzek Anonymních alkoholiků. Ačkoliv se léčebnému programu snažil zcela odevzdat, odrazoval ho na něm coby ateistu nábožensky založený princip 12 kroků, z nichž pět zmiňuje boha. Všichni v AA ho varovali, že trpí chronickou, progresivní nemocí, a že když bude i nadále naslouchat tomu proradnému vnitřnímu hlasu, že přece „jedna sklenička neuškodí“, stejně nakonec skončí na mol.

J.G. přiznal, že to byla přesně tato myšlenka – že malých chyb není a že z jedné sklenky se může klidně vyklubat i sto – která ho dostala do koloběhu abstinence a tzv. nárazového pití do mrtva (*binge drinking*). Na odvykací kúru se ještě jednou vrátil a později také docházel do ambulantní léčebny. Pokaždé, když se mu podařilo zůstat střízlivý, dřel měsíce u soudu až do morku kostí a po práci zůstal doma. Když nastal večer, srdce se mu při představě další probdělé noci divoce rozbušilo. „No, dám si jenom jednu skleničku”, řekl si, „a první věc, která mi probleskla hlavou, byla: teď už se cítím líp, ale jsem v prdeli. Vracím se zas zpátky tam, kde jsem byl. To už se můžu klidně naložit do lihu na tři dny.” Cítil se úplně na dně. A dle stanov AA si za selhání mohl sám. Když na někoho 12 kroků nezabere, jako třeba na J.G., v očích Anonymních alkoholiků je takový člověk plný nedokonalostí. *Modrá kniha*, která je považována za bibli AA, říká:

Jen zřídka se setkáváme s osobou, která neuspěje i přes to, že svědomitě následuje naše rady. Lidé, kteří se uzdravit nedokážou, se nemohou, nebo nechtějí, zcela odevzdat našemu jednoduchému programu. Jedná se zpravidla o muže a ženy, kteří k sobě zkrátka nejsou schopni být upřímní. I takoví nešťastníci existují. Není to jejich vina; zdá se, že se tak už narodili.

Vzhledem k tomu, že J.G. neviděl žádnou jinou alternativu, jeho zoufalství se dále prohlubovalo: „Všichni mi říkali, že jiné cesty není.”

12 kroků představuje postup, který má ve Spojených státech tak silně zakořeněnou tradici, že řada lidí, včetně lékařů a terapeutů, si myslí, že docházet na sezení, získávat žetonky za abstinenci a doživotně se vyhýbat alkoholu je jediný způsob, jak se vyléčit. V nemocnicích, ambulantních klinikách a protialkoholních léčebnách vycházejí při léčbě alkoholismu právě z oněch 12 kroků. I když si to moc lidí neuvědomuje, existují i jiné možnosti, například léky na předpis a různé terapie, při kterých se pacienti učí, jak pít s mírou. Na rozdíl od AA využívají tyto přístupy poznatků moderní vědy, jejichž účinnost byla prokázána v kontrolovaných studiích na základě randomizace. Celá léta se J.G. pokoušel zvládat odvykací program AA, avšak se střídavými úspěchy. Po nějaký čas se dokázal držet od alkoholu dál, pak mu ale zase propadl. Nakonec si uvědomil, že AA není jedinou, nebo snad dokonce nejlepší nadějí na vyléčení. V určitém slova smyslu měl ale štěstí – mnoha lidem toto třeba nikdy nedojde.

Debata o účinnosti 12 kroků tiše vře mezi adiktology již desítky let. Nedávno ale získala na naléhavosti, a to v důsledku schválení zákona o ochraně pacientů a cenově dostupné

zdravotní péči z roku 2010, známého jako Obamacare. Ten zavazuje všechny pojistitele a sociální programy poskytující peněžní prostředky na zdravotní péči (např. Medicaid) k financování léčby závislosti na alkoholu a návykových látkách. Nově se tak týká dvaatřiceti milionů Američanů, kterým se podobné péče dříve nedostávalo, a pro dalších třicet milionů se snaží zajistit lepší dostupnost.

Žádná jiná oblast zdravotnictví nemá tak slabý základ v poznatcích moderní vědy jako právě léčba závislosti na alkoholu. Zpráva, kterou v roce 2012 vydalo Národní centrum pro závislost a zneužívání návykových látek při Columbia University, přirovnala současnou adiktologii k všeobecnému lékařství na počátku dvacátého století, kdy ještě absolventi prestižních lékařských fakult pracovali po boku mastičkářů. Americká lékařská asociace uvádí, že z celkového počtu jednoho milionu lékařů v USA se za odborníky na závislost považuje jen 582 z nich. (Tato zpráva dodává, že jsou možná i další lékaři, kteří mají atestaci z adiktologie). Většina osob, která pracuje v oblasti poskytování péče, vlastní průkaz poradce-adiktologa, či poradce pro oblast zneužívání návykových látek. V mnoha státech je pro získání těchto průkazů zapotřebí jen ukončené středoškolské vzdělání. Samotní poradci se navíc často také léčí. Zpráva k tomu uvádí následující: „Drtivé většině osob, která by svou závislost měla léčit, se zdaleka nedostává odpovídající péče založené na vědeckých poznatcích.”

Organizace Anonymní alkoholici vznikla v roce 1935, kdy bylo poznání mozku ještě v plenkách. AA nabízejí jedinou možnost léčby: doživotní abstinenci. Program vyzývá své členy k tomu, aby v sobě potlačili svou hrdost, aby si přiznali, že jsou před alkoholem „bezmocní“, aby se odčinili těm, kterým ublížili, a aby se modlili.

Dozvědět se něco o AA není snadné. Ze zásady se nevedou žádné záznamy o zúčastněných; jak člověk přijde, tak i odejde. Vše je samozřejmě anonymní. Žádná průkazná data nedokládají, jestli to takto vůbec funguje. Cochrane Collaboration, nevládní nezisková zdravotnická organizace provádějící nezávislé lékařské testy, se v roce 2006 pustila do auditu studií až z šedesátých let dvacátého století. Zjistila, že „žádný z experimentálních výzkumů jednoznačně neprokázal, že by program AA či jejich principy dokázaly zmírnit závislost na alkoholu a s ní související problémy.”

V *Modré knize* lze najít následující prohlášení (poprvé se objevilo v jejím druhém vydání z roku 1955): Program AA pomohl 75 procentům osob, které se pravidelně účastnily sezení a „prokázaly upřímnou snahu se léčit”. Uvádí, že 50 procent se vyléčilo okamžitě a zbylých 25 procent se nějakou dobu muselo snažit, ale nakonec uspělo také. Dle AA tyto statistiky vycházejí ze zkušeností samotných členů.

Jako organizace nedisponují Anonymní alkoholici žádným ústředním orgánem – každé setkání AA se odvíjí víceméně autonomně – a odmítají se zabývat čímkoliv, co nespadá pod rámec

12 kroků. (Když jsem chtěla mluvit s někým z vedení AA o tom, jak se staví k jiným možnostem léčby, přišel mi e-mail, ve kterém stálo: „Anonymní alkoholici nepodporují žádné programy, ani žádným jiným programům neodporují¹. Navíc ve velké míře spolupracujeme s odborníky ze zdravotnictví.” Vedení se zároveň odmítlo vyjádřit k tomu, zda byla účinnost AA vůbec kdy prokázána.) Řada lidí zabývajících se léčbou závislosti či přímo spojená s organizací AA trvá na tom, že princip 12 kroků představuje jedinou možnost léčby a s užíváním léků na předpis, které lidem prokazatelně pomáhají konzumaci alkoholu snížit, nesouhlasí.

Osoby, které mají problém s alkoholem, navíc častěji trpí duševními poruchami. Výzkum potvrdil, že léky na deprese a úzkostné stavy mohou snížit i konzumaci alkoholu. AA ale nemají dostatečné zkušenosti k tomu, aby se mohli těmito problémy zabývat – jedná se o svépomocnou skupinu, kterou vedou lidé bez odborného vzdělání – a názor na to, zda jsou zapotřebí další terapie, případně i léky, se liší sezení od sezení. Otřepané pravdy o AA se už ale tak vžily do americké kultury, že lidé věří, že se intenzivní uživatel alkoholu nemůže uzdravit dříve, než si „sáhne na dno”. Vědci, se kterými jsem na toto téma hovořila, to přirovnali

k případům, kdy se pacientovi nabídnou antidepresiva až po tom, co se pokusí o sebevraždu, nebo kdy se nasadí léčba insulinem až po pacientově hypoglykemickém záchvatu. „To byste klidně mohla říct sto deseti kilovému chlapovi, co má neléčený vysoký krevní tlak a hladinu cholesterolu 10 mmol/L, aby necvičil a dál jedl rychlé občerstvení. A až dostane infarkt, tak mu nabídnete trojitý bypass”, pronesl Mark Willenbring, psychiatr z amerického města Saint Paul a bývalý ředitel Výzkumu péče a léčby amerického Národního institutu pro zneužívání alkoholu a alkoholismus (*The National Institute on Alcohol Abuse and Alcoholism*). Rozpřáhl paže a zvolal: „To je přece absurdní!”

Jedním z problémů v USA je to, že se ke všem pacientům přistupuje stejně. Anonymní alkoholici měli zprvu sloužit chronickým těžkým alkoholikům – těm, kteří mohou být před alkoholem skutečně bezmocní – postupem času ale jejich program značně rozšířil svou

¹ ©THE AA GRAPEVINE, INC. *PREAMBULE AA* [online]. In: [cit. 2017-05-03]. Dostupné z: <http://www.anonymnialkoholici.cz/pro-skupiny-a-cleny/documents/AA-PREAMBULE%20AA.pdf>

působnost. Dnes například dostávají osoby zadržené za řízení pod vlivem alkoholu soudní příkaz navštěvovat sezení AA; z nařízení soudu tam dochází celých dvanáct procent členů.

Zatímco AA tvrdí, že alkoholismus je nemoc progresivní a má jasný vývoj, data ze státem financovaného Národního epidemiologického výzkumu alkoholu a s ním souvisejících obtíží ukázala, že téměř pětina těch, kteří byli na alkoholu někdy závislí, dál pije s mírou a neprojeví se u nich žádné příznaky abúzu. Nedávná studie Center pro kontrolu nemocí a prevenci, již se zúčastnilo 140 tisíc dospělých, odhalila, že devět z deseti těžkých alkoholiků není na alkoholu závislých, a že s menší odbornou pomocí se mohou svých nezdravých návyků zbavit.

Dříve jsme o alkoholismu uvažovali způsobem buď-anebo – buď jste to měli pod kontrolou, nebo ne; buď jste alkoholik byl, nebo nebyl – dnes již pro to odborníci ale vymezují celé spektrum. Zhruba osmnáct milionů Američanů trpí poruchou způsobenou užíváním alkoholu. Tímto termínem označuje nemoc *DSM-5*, nejnovější vydání Diagnostického a statistického manuálu duševních poruch Americké psychiatrické organizace z roku 2013. (Nový termín nahrazuje starší *alcohol abuse (abúzus)* a ještě starší *alcoholism (alkoholismus)*, který se vědcům nezamlouval již desítky let.) Pouhých 15 procent těch, kteří trpí poruchou způsobenou užíváním alkoholu, se nachází na samém konci spektra. Zbytek se řadí někam do rozmezí mezi mírnou a přiměřenou konzumací, vědci a kliničtí lékaři je ale často přehlížejí. Pro obě skupiny – těžké i kvartální alkoholiky – je zapotřebí zařídit léčbu, která zohledňuje situaci konkrétního pacienta.

V současné době investují Spojené státy do léčby abúzu alkoholu a návykových látek zhruba 35 miliard dolarů ročně. Přesto na následky nadměrné konzumace alkoholu zemře každoročně 88 tisíc lidí – toto číslo zahrnuje i nemoci spojené s jeho užíváním a smrtelné nehody při řízení pod vlivem alkoholu. Dle Center pro kontrolu nemocí a prevenci utrácí země další stovky miliard dolarů za zdravotnictví, trestní soudnictví, automobilové nehody a za sníženou produktivitu na pracovišti. Po dalším rozšíření působnosti programu *Obamacare* je nyní potřeba odpovědět na několik zásadních otázek: Za jakou léčbu mají lidé v USA chtít platit? A je vůbec prokazatelně účinná? A pro koho vlastně – pouze pro ty na samém konci spektra? Nebo i pro ty, kteří se nacházejí v jeho širokém, dlouho přehlíženém středu?

Abych se podívala, jak probíhá léčba i jinde, vyrazila jsem do Finska. Tato země má stejně jako USA zkušenost s prohibicí (finská vláda se inspirovala americkým hnutím Temperance a

prohibici zavedla v letech 1919–1932), nadměrná spotřeba alkoholu je zde totiž stejně velký problém jako v USA.

Model léčby se ve Finsku z velké části opírá o práci amerického neurovědce Johna Davida Sinclaira, s nímž jsem se začátkem července sešla v Helsinkách. Zrovna sváděl boj s rakovinou prostaty v pozdním stádiu. Husté šedé vlasy měl ostříhané nakrátko – to kvůli chemoterapii. Sinclair se zabývá účinky alkoholu na mozek již od dob svých studií na University of Cincinnati. Tam zkoumal krysy, kterým byl po delší dobu podáván alkohol. Očekával, že když bude krysám na několik týdnů odepřen, ztratí na něj chuť. Jenže když jim byl alkohol opět podán, strávily pak celé týdny bezhlavým opíjením a vypily toho mnohem víc než kdy dřív – víc, než krysa kdy vypila. Sinclair tento fenomén nazval efektem alkoholové deprivace (*alcohol-deprivation effect*) a výsledky jeho laboratorního výzkumu, již potvrzené četnými studiemi, tak upozornily na zásadní nedostatky v léčbě založené na abstinenci – abstinencí se bažení po alkoholu ještě zvýší. To vysvětluje, proč se tak často objevuje recidiva. Sinclair publikoval své poznatky v několika časopisech a na začátku sedmdesátých let se odstěhoval do Finska. Lákala ho možnost pracovat tam v laboratoři, kterou považoval v oblasti výzkumu alkoholu za tu nejlepší na světě. Badatelé v ní měli k dispozici speciálně vyšlechtěné krysy, které pily alkohol raději než vodu. Dalších deset let zasvětil zkoumání alkoholu a mozku.

Sinclair věřil, že závislost na alkoholu vzniká chemickým procesem – v mozku člověka se pokaždé, když se napije, uvolňují endorfiny, které pak zesilují určité synapse. Čím silnější daná synapse je, tím spíš osoba inklinuje k myšlenkám na alkohol a později po něm i baží – časem pak žízeň po alkoholu vyvolá téměř cokoliv a člověk propadne notorickému pití.

Sinclair si pohrával s teorií, že pokud by se daly endorfiny zastavit před tím, než dosáhnou svého cíle, tj. opioidních receptorů, synapse by se daly postupně oslabit a bažení zmírnit. Aby tuto hypotézu otestoval, podal antagonisty opioidních receptorů speciálně vyšlechtěným krysám, které byly závislé na alkoholu. Zjistil, že pokud krysy požily lék pokaždé, když jim byl podán alkohol, postupem času se u nich konzumace snižovala. Začátkem osmdesátých let zveřejnil své poznatky v recenzovaných odborných časopisech.

Z dalších výzkumů vyplynulo, že bezpečným a účinným lékem pro lidi je antagonist opiatů Naltrexon a Sinclair začal spolupracovat s klinickými lékaři ve Finsku. Navrhoval, aby se Naltrexon předepisoval hodinu před tím, než pacient začne pít. Když se u něj podaří zmírnit bažení, může se pak naučit převzít kontrolu nad množstvím konzumovaného alkoholu. Účinnost této metody byla prokázána mnoha klinickými testy. Sinclair v roce 2001 publikoval v časopise *Alcohol and Alcoholism* odborný článek, ve kterém uvádí, že 78

procent pacientů dokázalo své pití omezit na zhruba deset sklenek týdně. Několik z nich dokonce přestalo pít úplně.

Navštívila jsem jedno ze tří finských soukromých léčebných center, Contral Clinics, na jejímž založení se podílel i Sinclair (jednu můžeme najít ještě ve Španělsku). Pomoc v boji se závislostí na alkoholu zde za posledních osmnáct let vyhledalo přes pět tisíc Finů. U 75 procent z nich se podařilo dostat konzumaci alkoholu na bezpečnou úroveň.

O Finech se říká, že si střeží své soukromí. Na rozhovor s ředitelem Jukka Keski-Pukkilou jsem se proto musela dostavit už brzy ráno, ještě před tím, než dorazí první pacienti. Uvařil mi kávu a provedl mě po klinice, která se nachází v centru Helsinek. Nejčastější formou léčby je tu šestiměsíční kognitivně-behaviorální terapie, která má jasně stanovený cíl a probíhá za účasti klinického psychologa. Obvykle zahrnuje i fyzický test, odběr krve a předepsání naltrexonu nebo nalmefenu, což je novější antagonist a opiátů, schválený ve více než dvou desítkách zemí. Když jsem se zeptala, na kolik to všechno vyjde, Keski-Pukkila zrozpačitel: „No,” začal, „vyjde to na 2 tisíce eur”. Což je zhruba 54 tisíc korun – a to je jen pouhý zlomek nákladů amerických lůžkových zařízení, ve kterých se za měsíční pobyt obvykle platí stovky tisíc korun.

Když to Keski-Pukkila slyšel, vykulil na mě oči. „Co tam za takové peníze provádí?” zeptal se. Vyjmenovala jsem mu několik procedur, které jsou nabízeny v předních léčebnách: hipoterapie, arteterapie, meditační labyrinty. „To moc vědecky teda nezní”, řekl rozhozeně. A to jsem ani nezmiňovala, že v některých zařízeních, kde poskytují jen základní péči, si jen za běžná sezení AA pod vedením poradců s minimální kvalifikací umí říct až o milion korun měsíčně.

Když jsem dělala rešerši pro tento článek, vrtalo mi hlavou, jaké to asi je, pocítit účinky Naltrexonu na vlastní kůži. Tento lék byl pro léčbu alkoholismu schválen v roce 1994 Úřadem pro kontrolu potravin a léčiv (FDA). Požádala jsem proto svého lékaře, aby mi zmíněný lék předepsal. Nepřekvapilo mě, že odmítl – zprv proto, že problém s alkoholem nemám, a zadruhé prý nemůže předepisovat léky jen tak na „zkoušku”. Šla jsem proto na internet, kde jsem lék sehnala naprosto bez problému. Objednala jsem ho online a za týden mi přišel balíček s deseti pilulkami. Stál devětatřicet dolarů.

Poprvé jsem si pilulku vzala v půl sedmé. O hodinu později jsem si dala sklenku vína a necítila jsem nic – žádný pocit uklidnění, žádné hřejivé uspokojení spojené s koncem pracovního dne a začátkem večera plného relaxace. Dopila jsem první sklenku a nalila si druhou. Když byla večere u konce, všimla jsem si, že jsem se už vína téměř nedotkla. Vůbec

jsem na něj neměla tehdy chuť. Byl to snad placebo efekt? Možná. Ale bylo tomu tak. Třetí den experimentu jsme si s manželem objednali v restauraci láhev vína. Servírka dolila manželovi dvakrát, mně ani jednou. To se stávalo, jen když jsem byla těhotná. Po deseti dnech jsem si uvědomila, že se už na večeři se sklenkou vína netěším. (Je zajímavé, že jsem si tehdy přišla sytá mnohem rychleji a zhubla jsem téměř kilo. V Evropě se antagonisté opiátů testují u osob, které trpí záchvatovitým přejídáním.)

Pravda, pokusu jsem se účastnila jen já. Můj experiment byl motivován pouhou osobní zvědavostí, ne vědeckou premisou. Ale rozhodně jsem měla pocit, že se něco odnaučuji – to potěšení z první sklenky? Tu chuť na ni? Nebo snad obojí? Těžko říct.

V USA je zvykem předepisovat Naltrexon k dennímu užití a doporučovat pacientům, aby se alkoholu raději zcela vyvarovali. Sinclair naopak doporučuje, aby Naltrexon brali kdykoliv, když jdou pít. Odborná veřejnost nemá jednotný názor na to, která z těchto dvou možností je lepší (Sinclair si pevně stojí za názorem, že doktoři nevyužívají potenciál tohoto léku naplno). Oba postupy totiž očividně fungují – ve více než desítkách klinických testů bylo prokázáno, že užíváním Naltrexonu se konzumace alkoholu snížit dá. Součástí těchto testů byla i rozsáhlá studie, kterou financoval Národní institut pro zneužívání alkoholu a alkoholismus. Její výsledky byly v roce 2006 publikovány v lékařském časopise *Jama*, málokdo je ale bere v potaz. Naltrexon a další léky, které nemocným pomáhají snižovat konzumaci alkoholu, se v USA předepisují v méně než jednom procentu případů.

Proč je tomu tak? Na to se musíme podívat do historie.

Způsob, jakým se problémy s alkoholem řeší v Americe, odráží její vztah k alkoholu, který vždy osciloval mezi láskou a nenávisí. První osadníci připluli do Ameriky s velkou žízni po whisky a cideru. Během prvních dní republiky byl alkohol jedním z nápojů, které byly spolehlivě nekontaminované. (Byl také levnější než káva nebo čaj.) Historik W. J. Rorabaugh se domnívá, že v období mezi sedmdesátými léty osmnáctého století a třicátými léty devatenáctého století vypil průměrný Američan starší patnácti let nejméně devatenáct litrů alkoholu za rok – to jsou zhruba tři panáky tvrdého alkoholu denně.

Náboženský zápal a zavedení veřejných čističek odpadních vod přispěly k rozkvětu hnutí Temperance, což vedlo roku 1920 k vyhlášení prohibice. Ačkoliv byl tento experiment po čtrnácti letech ukončen, lidé si i tak navykli na tajné a nárazové pití. A to přetrvává dodnes.

Jednoho dne roku 1934, nedlouho po skončení prohibice, dovrávoral do nemocnice na Manhattanu neúspěšný makléř Bill Wilson. Byl známý tím, že denně vypil téměř dva litry

whisky, byť se s tímto zlovykem snažil mnohokrát skoncovat. Dali mu halucinogenní rulík, experimentální lék na závislost. Bill pak z nemocniční postele vyzýval boha k tomu, aby ho vysvobodil ze spárů alkoholismu. Později vyprávěl, že uviděl záblesk světla a pocítil zvláštní klid, který nikdy předtím necítil. Alkoholů se navždy zřekl. Rok na to založil Anonymní alkoholiky, jejichž principy se inspirovaly učením Evangelické církve metodistické, které hlásá, že všichni lidé jsou hříšníci a své hříchy mohou odčinit zpovědí a pomocí boží.

Anonymní alkoholici tak vyplnili prázdné místo ve světě medicíny, která v té době ještě neuměla těžkým alkoholikům moc pomoci. V roce 1956 byl alkoholismus Americkou lékařskou společností prohlášen za nemoc. Jenže kromě léčby staré desítky let – detox ve státních psychiatrických zařízeních či v soukromých sanatoriích – lékaři nenabízeli téměř nic navíc. Když se postupem času Anonymní alkoholici rozrostli, začaly nemocnice zakládat protialkoholní oddělení. Tam se však pacientům kromě detoxu jiné lékařské péče nedostávalo. Místo toho za nimi chodili členové AA – kteří v souladu s 12 kroky přislíbili pomoc ostatním alkoholikům – a zvali na svá sezení ty, kteří nedávno dosáhli střízlivosti.

Marty Mannová, specialistka na lidské zdroje a jedna z prvních členů AA, propagovala jejich ústřední zásadu: alkoholici trpěli nemocí, která je činila před alkoholem bezmocnými. Jejich pití byla nemoc a ne morální selhání. Pro tento zdravotní stav se paradoxně doporučoval soubor několika duchovních postupů: přijmout vyšší moc, provést „nebojácnu morální inventuru sebe sama“, přiznat si „přesnou povahu svých chyb“ a požádat boha o to, aby odstranil všechny tyto charakterové vady.

Mannová se zasadila i o to, aby si tyto myšlenky našly cestu do Hollywoodu. Ve filmu *Ztracený víkend* z roku 1945 se neúspěšný spisovatel snaží odprostit od své závislosti na alkoholu, což na něj má zničující dopad. Ve *Dnech vína a růží* z roku 1962 podlehně alkoholu nejen Jack Lemmon, ale i jeho manželka, kterou hraje Lee Remicková. Zatímco jemu pomohou AA, ona pomoc této skupiny odmítne, a tak ztratí svou rodinu.

Mannová také spolupracovala s psychologem E. M. Jellinkem. Mannová se západem šířila vědecké poznatky ohledně AA a Jellinek se toužil prosadit mezi stále početnějšími badateli v oblasti alkoholismu. V roce 1946 zveřejnil Jellinek výsledky dotazníkového šetření, jehož se zúčastnilo 1 600 členů AA. Dotazníků se vrátilo jen 158. Mannová a Jellinek vyřadili 45 nesprávně vyplněných dotazníků a dalších 15 dotazníků, které poslaly ženy. Jejich odpovědi se totiž od těch mužských tak lišily, že hrozilo, že by to zkomplikovalo výsledky průzkumu. Ze zbylých 98 dotazníků, vyplněných muži, pak Jellinek sestavil paušální „fáze alkoholismu“. Mezi ně patří nárazové pití do mrtva, neopodstatněný strach a pád na úplné dno. I když se dokument hojně odvolával na svou vědeckou nepřesnost, stal se doktrínou AA.

Jellinek se však později od tohoto výzkumu i od samotných AA snažil distancovat. Jeho poznatky byly shrnuty do tabulky, která znázorňovala progresi alkoholismu: od příležitostné sklenky na uklidnění, přes tajné pití, k pocitům viny a nakonec až na úplné dno („uznání absolutní porážky“) a následné vyléčení. Pokud se člověk poznal už v počáteční fázi této sestupné křivky, mohl se sám přesvědčit, co ho čeká. V roce 1952 si Jellinek všiml, že slovem *alcoholic* (*alkoholik*) se začal označovat každý, kdo pil nad míru. Upozornil, že pokud se bude tento termín nadužívat, závislost na alkoholu se časem přestane vnímat jako skutečná nemoc. Později dokonce úpěnlivě prosil AA, aby se nepletli do cesty vědcům, kteří se snažili vést objektivní výzkum.

Zastánci AA se ale zasazovali o to, aby byly praktiky AA i nadále považovány za hlavní způsob léčby závislosti na alkoholu. Po boku prominentních Američanů – Susan Anthonyové (pravnučka Susan B. Anthonyové, americké aktivistky za práva žen), Jan Claytonové (která hrála postavu matky v seriálu *Lassie*) a armádních důstojníků ověčených řády – vyprávěla Marty Mannová v Kongresu. U zrodu skupiny stál i celoživotní abstinents John D. Rockefeller Jr.

V roce 1970 se Haroldu Hughesovi – senátorovi za stát Iowa a členovi AA – podařilo přesvědčit Kongres, aby přijal zákon o léčbě a prevenci závislosti na alkoholu (*the Comprehensive Alcohol Abuse and Alcoholism Prevention, Treatment, and Rehabilitation Act*). Tento zákon zřídil Národní institut pro otázky zneužívání alkoholu a alkoholismus (NIAAA) a vyčlenil finanční prostředky na výzkum a léčbu alkoholismu. NIAAA na oplátku poskytla finanční prostředky na osvětu veřejnosti Národní radě pro alkoholismus, což byla poradenská skupina Marty Mannové. Tato nezisková organizace se stala propagátorem zásad AA, zejména té o důležitosti abstinence. Několikrát dokonce vyvrátila pravdivost výzkumů, které zásady AA zpochybňovaly.

Například v roce 1976 zveřejnila společnost Rand Corporation studii, která zkoumala přes 2 000 mužů, kteří se léčili ve 44 různých zdravotnických střediscích sponzorovaných NIAAA. Její výsledky ukázaly, že osmnáct měsíců po skončení léčby dokázalo 22 procent zúčastněných pít s mírou. To vedlo autory studie k závěru, že někteří jedinci závislí na alkoholu jsou schopni získat nad alkoholem ztracenou kontrolu. Vědci z Národní rady pro alkoholismus proti tomu však namítali, že toto tvrzení povede alkoholiky k mylnému závěru, totiž že dokážou pít v bezpečné míře. Nařčení však NIAAA, která studii financovala, odmítla. Společnost Rand Corporation studii zopakovala, tentokrát po dobu čtyř let, a dospěla k podobným výsledkům.

Po přijetí Hughesova zákona (*Hughes Act*), na jehož základě vznikl první vládní program na léčbu a prevenci závislosti na alkoholu, uznali pojistitelé alkoholismus za nemoc a začali financovat s ním spojenou potřebnou péči. Soukromé detoxikační zařízení se začaly objevovat jako houby po dešti. Dnes se jedná o odvětví, ve kterém se točí miliardy. (Po odchodu z politického života v něm začal podnikat i sám Hughes.) Když mohly první dáma Betty Fordová a herečka Elizabeth Taylorová přiznat, že jsou alkoholičky a potřebují pomoc, mohli tak učinit i obyčejní lidé, kteří měli problém s alkoholem. Anne M. Fletcherová ve své knize *Inside Rehab*, v níž zkoumá léčbu závislostí, uvádí, že v současné době funguje v USA přes 13 tisíc protialkoholních léčeben a principy 12 kroků se řídí sedmdesát až 80 procent z nich.

Problém je v tom, že žádný aspekt 12 kroků se neopírá o moderní vědu – ani morální vývoj jedince, ani tzv. „tough love“, kdy člověk učiní něco nepříjemného, aby druhému pomohl, ani standardní měsíční léčba. Marvin D. Seppala, vedoucí lékař organizace Hazelden Betty Ford Foundation v Minnesotě, což je jedno z nejstarších lůžkových detoxikačních zařízení v celé zemi, mi vysvětlil, proč se zrovna z měsíční léčby stala léčba standardní: „V roce 1949 zakladatelé AA zpozorovali, že na detox byl potřeba zhruba týden, další týden trvalo, než pacienti přišli k sobě a uvědomili si, do čeho se to vlastně pustili, a po dvou týdnech se jim již dařilo dobře a jejich stav se stabilizoval. A to všechno trvalo zhruba měsíc. Žádné čáry v tom nejsou.”

Tom McLellan, profesor psychologie na Perelmanově lékařské fakultě University of Pennsylvania, který zastává funkci vládního zmocněnce pro drogovou politiku a poradce Světové zdravotnické organizace (WHO), říká, že AA a další programy, které se zabývají změnami chování, sice mají určitou hodnotu, vůbec ale nepracují s novými poznatky o tom, co alkohol dělá s lidským tělem.

Alkohol působí na mnoho částí mozku, což z něj v jistém ohledu činí látku komplexnější než drogy jako kokain a heroin, jež v mozku působí jen na jednu část. Alkohol mimo jiné zvyšuje množství kyseliny gama-aminomáselné (GABA). To je chemická látka, která zpomaluje činnost nervového systému a zároveň snižuje množství glutamátu, jenž naopak nervový systém aktivuje. (Proto se během pití alkoholu cítíme uvolnění, ztrácíme zábrany a zapomínáme na starosti.) Díky alkoholu navíc mozek uvolňuje dopamin, endogenní látku vyvolávající pocit rozkoše.

Postupem času se ale mozek těžkého alkoholika přizpůsobí neustálému příjmu alkoholu tím, že začne produkovat méně kyseliny GABA a více glutamátu, což se projevuje úzkostmi a

podrážděností. Snižuje se i produkce dopaminu a člověk se již nedokáže tolik radovat z obyčejných věcí. Když se tyto faktory zkombinují, postupně pak dochází k zásadní změně: člověk už nepije, aby se cítil dobře, ale proto, aby se necítil špatně. Alkohol poškozují i prefrontální kůru, která je zodpovědná za vyhodnocování rizik a řízení našeho chování, což je důvod, proč lidé nepřestanou s pitím, i když si už uvědomují, že jim ničí život. Dobrou zprávou je, že když se podaří dostat konzumaci alkoholu pod kontrolu, dají se tato poškození ještě napravit.

Zkoumání dvojčat a adoptovaných dětí ukázalo, že náchylnost k poruše způsobené užíváním alkoholu je zhruba z poloviny dědičná, a že úzkost, deprese a okolní prostředí – jež mnozí

v AA a odvykacích centrech často považují za tzv. „vnější faktory“ – v tom také hrají svou roli. Věda ale stále ještě nedokáže vysvětlit, proč někteří jedinci závislosti na alkoholu propadnou a jiní ne, nebo proč se někteří vyléčit dokážou, zatímco ostatní ve své snaze ztroskotají. Nevíme, kolik je toho třeba vypít, aby se mozek začal zásadně měnit, nebo jestli se mozek lidí závislých na alkoholu vůbec nějak liší od mozků těch „normálních“. Jedno ale víme: „mozek alkoholika je jiný než mozek člověka, který na alkoholu závislý není“, dodává McLellan.

Zakladatel AA Bill Wilson měl tedy pravdu, když před osmdesáti lety trval na tom, že alkoholismus není morální selhání, nýbrž nemoc. Mnoho vědců a lékařů se proto často ptá: Proč se tedy alkoholikům dostává odborné lékařské péče tak zřídka? „Poruchy způsobené užíváním alkoholu a návykových látek jsou doménou lékařství, ne kněží“, tvrdí McLellan.

Když bylo v roce 1949 otevřeno Hazelden Treatment Center, vytyčilo svým pacientům pět cílů: chovat se zodpovědně, navštěvovat přednášky o 12 krocích, stlát si postel, zůstat střízliví a mluvit s ostatními pacienty. I dnes se na webové stránce Hazelden píše:

Osoby závislé na alkoholu bývají mrzutí egocentriční tajnůstkáři. Zakladatelé centra Hazelden proto po pacientech chtěli, aby se podíleli na každodenních aktivitách, sdíleli s ostatními svůj příběh a naslouchali si... To vedlo k povzbudivému závěru, který se později stal základním stavebním kamenem Minnesotského modelu ústavní péče: alkoholici a narkomani si dokáží navzájem pomoci.

To sice zní povzbudivě, ale s vědou to nemá nic společného. Když se začala oblast léčby závislostí v sedmdesátých letech rozrůstat, její zisková strategie šla ruku v ruce s názorem AA; namísto vysoce kvalifikovaných (a draze placených) lékařů a odborníků z oblasti péče

o duševní zdraví mohou poradenství poskytovat i osoby, které samy sváděly boj se závislostí. Toto v žádné jiné oblasti zdravotnictví či poradenství vůbec nepřichází v úvahu.

Pro poradce pro oblast léčby závislostí neexistuje žádná povinná státem certifikovaná zkouška. V roce 2012 vydala University of Columbia zprávu o adiktologii, v níž uvedla, že pouze šest států vyžaduje u poradců pro oblast léčby závislosti na alkoholu a návykových látkách alespoň bakalářský titul a pouze jeden stát, Vermont, vyžaduje titul magisterský. Čtrnáct států nevyžaduje certifikaci vůbec žádnou – dokonce ani středoškolské vzdělání, nebo přípravný kurz – i přes to se na ně často obrací soudy a lékařské komise, když je zapotřebí odborně posoudit, zda se daný klient dokáže zbavit závislosti, či nikoliv.

Když jsem o tom říkala Marku Willenbringovi, psychiatrovi z města Saint Paul, opáčil mi s úšklebkem: „A co je špatného na tom, když osoby bez jakýchkoli kvalifikací nebo dovedností – snad s výjimkou toho, že se sami léčí s alkoholismem – označíme za profesionály, kteří pak rozhodují o tom, zda půjdete do vězení, nebo jestli vám zakážou výkon lékařské činnosti? Situace vždycky byla a pořád je velmi, velmi tristní“, dodal Willenbring.

Snad ještě horší je tempo, jímž probíhá výzkum léků na léčbu poruchy způsobené užíváním alkoholu. FDA zatím schválila pouze tři: Antabus, lék způsobující nevolnost a závrať při kombinaci s alkoholem, Acamprosát, který prokazatelně snižuje bažení, a Naltrexon. (Ještě existuje Vivitrol, injekční forma Naltrexonu.)

Reid K. Hester, psycholog a ředitel výzkumu na Behavior Therapy Associates, sdružení psychologů ve městě Albuquerque ve státě Nové Mexiko, říká, že v USA lidé dlouhá léta odmítali brát na poruchu způsobenou užíváním alkoholu léky. Patent na Naltrexon, který FDA schválila na léčbu abúzu alkoholu v roce 1994, tehdy vlastnila společnost DuPont. Ta chvíli platila Hesterovi za to, aby lék prezentoval na lékařských konferencích. Hester vzpomíná,

že se pokaždé setkal s touto reakcí: „Jak můžete dávat alkoholikům ještě prášky?“

Hester tvrdí, že tento názor pochází z padesátých a šedesátých let, kdy psychiatři běžně předepisovali těžkým alkoholikům Valium a další sedativa, na kterých si člověk snadno vytvořil závislost. Mnoho pacientů tak propadlo závislosti jak na alkoholu, tak

na benzodiazepinech. „Koukali na mě, jako bych snad propagoval Údolí panenek 2²“, vypráví Hester.

Nějaký pokrok se ale dostavil: v roce 2003 začalo centrum Hazelden předepisovat svým pacientům Naltrexon a Acamprosat. Hazelden bylo v tomto směru mezi protialkoholními léčebnami průkopníkem. Marvin Seppala, vrchní lékař nadace Hazelden, mi k tomu pověděl: „Každý je nějak předpojatý. Já jsem si opravdu myslel, že vyléčit se dalo jen s pomocí AA, ale pak mi došlo, že jsem se mýlil.“

Stephanie O'Malleyové, klinické výzkumnici z oblasti psychiatrie při University of Yale, která se více než dvacet let věnuje výzkumu užívání Naltrexonu a jiných léčiv na poruchu způsobenou užíváním alkoholu, prý „nejde na rozum“, jak málo se Naltrexon používá.

„Ještě žádná kampaň za tento lék nenabádala k tomu, aby se lidé ‚obrátili na svého lékaře‘. Ještě nikdo se nepokusil oslovit zákazníky.“ Fakt, že se dá porucha způsobená užíváním alkoholu léčit pomocí léků, uznalo jen několik lékařů. A nyní když je Naltrexon dostupný jako levný a generický lék, necítí již farmaceutické společnosti nutnost ho nijak propagovat.

O'Malleyová v nedávné studii zjistila, že Naltrexon pomáhá snížit konzumaci alkoholu u alkoholiků ve věku mezi 18 a 24 lety. Tento lék pomohl subjektům nepřekračovat zákonem stanovenou hranici hladiny alkoholu v krvi: 0,08 promile. Naltrexon ale není žádná zázračná pilulka. Zatím ještě nevíme, u koho zabírá nejlépe. Další léky by mohly pomoci těm, u kterých by Naltrexon nezabíral. O'Malleyové a dalším vědeckým pracovníkům připadal slibný i vareniklin, účinná látka na odvykání kouření, stejně tak i antiepileptikum topiramát a uvolňovač svalů baklofen. „Tyto léky by měl předepisovat už obvodní lékař. Ale není tomu tak.“

Na konci srpna jsem ve městě Saint Paul navštívila odvykací centrum Alltyr, které zde založil Mark Willenbring. Právě tady nakonec našel pomoc i J.G. Po odvykacích kúrách se totiž i nadále poohlížel po dalších alternativách 12 kroků. Četl o baklofenu a jeho schopnosti zmírňovat úzkostné stavy a bažení po alkoholu, jenže jeho lékař mu ho odmítal předepsat. V zoufalství se J.G. obrátil na psychiatra z Chicaga, který mu baklofen předepsal, aniž by se s J.G. vůbec kdy setkal osobně. Později mu proto byl pozastaven výkon činnosti. Ke konci roku 2013 narazila manželka J.G. na webové stránky centra Alltyr a zjistila tak, že dvacet

² Film pojednávající o problematice závislosti na alkoholu a drogách. V českém prostředí podobné filmu *Perníková věž*.

minut od manželovy právnické kanceláře sídlí odborník známý po celých Státech se specializací na léčbu poruchy způsobené užíváním alkoholu a návykových látek.

J.G. se nyní s Willenbringem vídá jednou za čtvrt roku. Willenbring se během sezení ptá, jak se J.G. spí a předepisuje mu další baklofen (Willenbring studie o baklofenu a alkoholu znal a zastával názor, že tato možnost léčby může fungovat) a občas i Valium na úzkostné stavy. J.G. nyní vůbec nepije, i když se nebrání tomu, že si v budoucnu čas od času nějaké to pivo dá.

2 Komentář k překladu

V této kapitole si stanovuji fiktivní zadání a komentuji styl originálu. Výchozí text analyzuji dle Christiane Nordové (2009), funkčně stylovou charakteristiku provádím dle české funkční stylistiky, při níž vycházím z díla Marie Čechové (2008). Rozebírám překladatelské problémy na lexikální, syntaktické a pragmatické rovině. Na závěr se věnuji typologii posunů dle Antona Popoviče (1974) a Jiřího Levého (2012) a jejich řešení.

2.1 Profil cílového textu

Pro svůj překlad jsem si jako fiktivního recipienta zvolila čtenáře obdobného periodika v České republice, jímž je kupříkladu časopis *Reflex*. Další možností by bylo reportáž publikovat na webu www.alkoholik.cz, na této stránce se ale články delšího rozsahu nepublikují. Své články zde prezentují především lékaři a odborní pracovníci. Asi nejvhodnější možností se nabízí časopis české odnože Anonymních alkoholiků *CESTA*. Jsou zde publikovány osobní zážitky jedinců, kteří se léčí s alkoholismem, citují se v něm kapitoly z *Modré knihy*, bible Anonymních alkoholiků, své zkušenosti zde sdílí i pracovníci z oboru. Nabízí se proto možnost publikovat překlad po kratších úsecích. U čtenáře spoléhám na určitou erudovanost v oblasti závislosti na alkoholu a všeobecný přehled.

2.2 Vnětextové faktory

Autor, vysílatel, médium

Autorkou článku je Gabrielle Glaserová. Studovala na Standfordské univerzitě, kde získala magisterský titul v oboru historie. Pracuje jako novinářka i spisovatelka. Zabývá se tématy, jež mívají na lidské životy zdrcující dopad. Specializuje se na oblast zdravotnictví a zejména na praktiky, které se běžně užívají již po mnoho let a z nedostatku vůle a opěry v moderní vědě tak mohou mít negativní dopad na budoucí generace. Ve své nejnovější knize *Her Best-Kept Secret: Why Women Drink – And How Can They Regain Control* píše o ženách závislých na alkoholu. Jejich marnou snahu skoncovat se svou závislostí přisuzuje neefektivnosti programu Anonymních alkoholiků. Tuto problematiku do detailu zpracovává i v reportáži *The Irrationality of Alcoholics Anonymous*, jejíž vybrané pasáže v této práci překládám. Gabrielle Glaserová se k problematice lidské psychiky často vrací, její práce na toto téma se již objevily v periodikách jako *The New York Times Magazine*, *The New York Times*, *The Daily Beast*, *The Washington Post*, *The Los Angeles Times*, *SELF* a v mnoha

dalších. Reportáž je součástí antologie *Houghton Mifflin Best American Science and Nature Writing* z roku 2016. Ve stejném roce vyhrála cenu *American Psychoanalytic Society's top journalism award*.

Text byl publikován v časopise *The Atlantis*, americkém časopise, který byl založen v roce 1857 pod jménem *The Atlantic Monthly* v americkém Bostonu. Ze začátku plnil roli literárního a kulturního komentáře, časem si ovšem vydobyl pověst celostátně věhlasného periodika.

V časopise *The Atlantis* mnohokrát debutovali dnes již slavní autoři. Časopis tak stál u zrodu kariéry nejedné literární hvězdy. Zabývá se současným děním jak v USA, tak i ve světě. Analyticky zpracovává témata vzdělávání, obchodu, kultury, technologie, zdravotnictví i mezinárodního a národního společenského života. Pyšní se největší sbírkou ocenění *National Magazine Awards*.

Na tiskové konferenci v roce 1994 řekl tehdejší šéfredaktor Cullen Murphy, že *The Atlantic Monthly* a jeho příbuzná periodika se nezabývají pouze aktuálním „zpravodajstvím“. Zabývají se i tématy, která se dotýkají mnoha lidských životů jako například manželství, morálka, nebo naše svědomí. *The Atlantic Monthly* je označován za „jídelní stůl Ameriky“³. Je místem, které není nijak tematicky, politicky ani nábožensky vyhraněno. Setkávají se zde názory demokratů i republikánů, bílých i etnicky zbarvených, věřících i ateistů. Snaží se prezentovat názory, které vypovídají o hodnotách USA; o svobodě, cti a národní prosperitě.

Adresát

Cílový čtenář reportáže je člověk, který se zajímá o témata, která vyžadují hlubší znalost projednávané problematiky. Recipient zatím nemá na organizaci Anonymních alkoholiků vyhraněný názor, nebo je naopak přesvědčen, že způsob léčby pomocí AA je v současné době již zastaralý a zcela neefektivní a pro svůj názor hledá pádné důkazy. Článek je pro ty, kteří hledají pomoc ve své snaze skoncovat s alkoholismem, nebo pro jejich známé, kteří se jim snaží podat pomocnou ruku. Text by mohl zaujmout i nezainteresované osoby a laiky, kteří si jen chtějí udělat přehled o situaci v USA v oblasti léčby závislosti na alkoholu.

³ The Atlantic. About us [online]. 2001 [cit. 2017-04-19]. Dostupné z: <https://www.theatlantic.com/past/docs/about/atlhistf.htm>

Místo a čas

Článek byl publikován v dubnu roku 2015. Informace v něm uvedené jsou převážně aktuální. Zmínka o zdravotnické reformě Obamacare, proti níž vystupuje nově zvolený americký prezident Donald Trump, své aktuálnosti ale pravděpodobně brzy pozbyde. Odkazy na vnější kontext (výzkumy, názory AA i příběhy jednotlivých alkoholiků) autorka přesně časově zařazuje.

Sídlem časopisu *The Atlantic* je v současné době, a sice i v době vydání článku, Washington, D. C. Text je zacílen na americkou veřejnost, hlavním tématem je léčba alkoholismu

ve Spojených státech amerických. Principy, způsoby hrazení zdravotní péče, reformy a zákony v oblasti zdravotnictví jsou úzce vyhraněny pouze pro americký kontext.

Intence autora

Na intenci autora jsem se v e-mailové komunikaci dotázala samotné Gabrielle Glaserové. Na otázku, proč si vybrala zrovna toto téma, mi odpověděla, že jako investigativní novinářka se problematikou alkoholismu zabývá již mnoho let. Poté, co si všimla, že ženy v jejím okolí začaly pít víc než kdy dřív, se problematice závislosti na alkoholu rozhodla věnovat naplno. Napsala knihu s názvem *Her Best-Kept Secret: Why Women Drink – And How Can They Regain Control*, která zkoumá právě ženy a jejich vztah k alkoholu. Sama autorka problém s alkoholem nemá. Zkoumala jiné možnosti léčby, které jsou založeny na vědeckých poznatcích, které ženám, jež autorka zmiňuje v knize, pomohly více než Anonymní alkoholici. (Zveřejnila i účinnost AA; pouhých pět procent). Kniha měla nezvyklý ohlas. Svou reportáž *The Irrationality of Alcoholics Anonymous*, která pojednává o obdobném problému, se rozhodla poslat do redakce časopisu *The Atlantic*. Doufala, že se tak široká veřejnost dozví o dalších, efektivních, možnostech léčby jejich závislosti. Alkoholismus je v USA považován za určité tabu, informace o nových způsobech léčby se tak k lékařům dostávají jen zřídka. Lidé proto často trpí tiche a v ústraní. Za jediný týden po zveřejnění si reportáž přečetlo přes milion čtenářů a patnáct set z nich přidalo komentář do diskuze. Autorka se ale bohužel nevyhnula ani negativním reakcím (někteří zapálení fanatičtí členové Anonymních alkoholiků jí dokonce vyhrožovali i smrtí).

Funkce

Roman Jakobson uvádí šest funkcí textu (Jakobson 1995: 78-81). Pro text mého překladu se nedá jasně stanovit pouze jedna, v textu se jich mísí více. Objevuje se v něm funkce referenční, jež se týká kontextu Anonymních alkoholiků. Expresivní funkce se projevuje tím, že autorka do textu často vstupuje a prezentuje svůj názor. Fatická funkce je v textu

zastoupena častým kontaktem se čtenářem a řečnickými otázkami. Reportáž má ale zejména podat svým čtenářům informace o tom, jak v současnosti vypadá léčba alkoholismu v USA a zároveň je přesvědčit, že v USA existují i jiné alternativy léčby než jen AA. Text má čtenáře poučit a vedle toho jej přivést k zamyšlení, případně změnit jeho pohled a názor na problematiku. Dominantní funkcí textu je společně s funkcí informativní i funkce konativní.

2.3 Funkčně stylová charakteristika

V české stylistice se vymezují čtyři základní funkční styly, Čechová ovšem uvádí, že druhů je daleko více, neboť se jejich prvky mohou prolínat. Při určování funkčního stylu jsem na text pohlížela jako na celek a hodnotila jsem jej komplexně dle všech jeho aspektů. Překládaný text je směsicí stylu odborného a publicistického, jež k sobě mají všeobecně blízko. Snaží se předat informaci výstižně a získat adresáta (Čechová 2008: 99).

Do stylu odborného se řadí díky své přesnosti, jasnosti a důrazu na pojmovou složku. Autorka prezentuje již v samotném perexu cíl komunikátu, jenž ve zbytku textu podkládá argumenty. Projevuje se zejména v pasážích, kde autorka uvádí procesy v těle, které se dějí po konzumaci alkoholu, nebo když popisuje, jak lidské tělo reaguje na alkohol. Modifikace odborného stylu a odbornosti vyjadřování odpovídá nejen žánru, ale i úrovni čtenáře (Čechová 2008: 99). Odborné termíny jsou proto předávány jasnou a srozumitelnou formou, je zde snaha přiblížit text čtenáři pomocí beletrizace odborného. Text se proto řadí do populárně-naučného odborného stylu, což souvisí s intencí autorky přesvědčit širokou veřejnost o neefektivnosti Anonymních alkoholiků a informovat ji o jiných možnostech léčby, a to laikovi přijatelnou formou. Struktura výchozího textu je promyšlená, neboť se jedná o text psaný. Má vlastní propracovanou strukturu a dělí se na úvod, stat' a závěr.

Naopak do stylu publicistického se řadí proto, že se vyjadřuje k aktuálnímu dění, které komentuje. Jeho hlavní funkcí, spolu s informativní, je i funkce persuzivní (Čechová 2008: 245). Ve výstavbě se to projevuje následovně: střídají se objektivní výkladové pasáže – co je uskupení Anonymních alkoholiků (AA) a jak funguje – dále objektivizované úvahy – proč se na závislost na alkoholu nepředepisují léky – expresivně podbarvené glosy, nebo fejetony, které místy tíhnou až k familiérnosti, což se projevuje častou fatickostí a komunikativností – pokus samotné autorky – a konečně strohé, nocionálně stylizované zprávy – jak působí alkohol na lidský mozek.

Vzhledem k tomu, že dělení na funkční styly je záležitost výhradně české stylistiky, je nsnadné určit, k jakému útvaru publicistického stylu se text, který autorka nazývá jako „story”, přesně řadí. V českém pojetí bych text označila za reportáž.

Každá reportáž přináší přímé svědectví o určité události, popisuje fakta, k nimž vyjadřuje i postoj autora (Čechová 2008: 265). Čtenáři je představen zcela ojedinělý pohled na věc a lepší zprostředkování zážitku na základě konkrétních faktů, jež autor získá přímým pozorováním a účastí – autorka se osobně vydává do léčebných center, nebo sama na sobě zkouší zmiňované léky, aby mohla potvrdit svou premisu o neefektivnosti zmíněného léčebného programu.

2.4 Vnitrotextové faktory

Téma a obsah

Stěžejním aspektem textu je polemika o efektivnosti klíčového léčebného programu závislosti na alkoholu v USA – Anonymních alkoholiků. Tato premisa je uvedena hned na začátku reportáže v samotném nadpisu a je dále rozváděna v podnadpisu. Nadpis reportáže by se dle typologie Jiřího Levého (Levý 2012: 140) dal označit jako symbolizující zejména díky jeho konciznosti a výraznosti. Skládá se ze tří výrazů – *The Irrationality of Alcoholics Anonymous*.

Dle Romana Jakobsona se jedná o výstavbu tzv. obrácené pyramidy (Jakobson 1995: 79). Nejdůležitější informace jsou uvedeny na samém začátku textu a jsou dále zpracovávány v samotné reportáži. Ta pojednává o závislosti na alkoholu a následné léčbě. Polemizuje a kritizuje, následnými příklady dokládá, že program 12 kroků Anonymních alkoholiků není zcela efektivní. Zároveň informuje o biologických procesech spojených

s konzumací alkoholu, o vědeckých tezích a výzkumech, o chemických reakcích, dokonce o anatomii lidského těla.

Ve výchozí kultuře se jedná o téma, které je recipientům velmi blízké, což dává autorka v textu mnohokrát jasně najevo. Zmiňuje, že v USA představoval alkohol problém již od samého vzniku Spojených států. Jedná se o problematiku, se kterou se dokáže identifikovat mnoho Američanů.

Slohové postupy se v této reportáži vyskytují dva. Výkladový a úvahový. Autorka se snaží čtenáři polopaticky vysvětlit vše, co souvisí s problematikou závislosti na alkoholu, jeho léčbou a dopadem na lidský organismus. Úvahový postup se projevuje autorčinými

subjektivně-hodnotícími výrazy (O: str. 7 *of course*, O: str. 7 *not surprisingly*) a rétorickými otázkami (O: str. 7 *Was this a placebo effect?*).

Odbornou problematiku autorka přibližuje laikovi pomocí osobních příběhů, které jsou prezentovány formou přímé řeči, kde autorka užívá neformální výrazy. Čtenář si tak může snáze utvořit představu o dané situaci. Text má proto často blízko k vyprávění. O převodu mluvenosti uvádím více informací v podkapitole 2.6.1 Lexikální rovina.

Text je svým zasazením do prostoru výrazně „americký“. Pojednává výlučně o situaci v USA s malým exkurzem do Finska.

Kompozice

Reportáž jsem krátila. Rozhodla jsem se v textu zachovat z původních několika příběhů alkoholiků jen jeden, a to ten ústřední, který prostupuje celým textem, a jehož příběh slouží jako pomyslná nit, již je prošita celá reportáž. Vynechala jsem i několik zmínek o výzkumech, které nejsou pro koherenci textu nijak zásadní.

Z hlediska horizontálního členění je reportáž, po mém zkrácení, souvislým textem, který je rozdělen do sedmi úseků. Každý z těchto úseků představuje zlom v obsahu textu, uvádí na světlo novou skutečnost. Má vlastní propracovanou strukturu a dělí se na úvod, stať a závěr. Slohový postup je úvahový.

Časová linie je v textu celkem komplikovaná, což souvisí s propracovaností kompozice a jeho psanou formou, jež se vyznačuje připraveností a komplexností. Autorka se pohybuje mezi léty 1934 a 1935 a současností. Vydává se i do období prohibice ve dvacátém století. Autorka kontext přesně dobově zařazuje a není proto obtížné, se v takto komplikovaném časovém schématu orientovat. Schéma v sobě nese jistou pravidelnost. Pokaždé, kdy autorka kritizuje současný stav věcí, se odebere do historie ke kořenům daného problému, čímž prezentuje čtenáři fakta, jež mu pomohou současnou situaci racionálně pochopit a umět si ji odůvodnit. Kompozice textu je kruhová, na konci se autorka vrací k tématu, jež bylo uvedeno na samotném začátku.

Suprasegmentální a neverbální prvky

Ve výstavbě textu se uplatňuje značná míra suprasegmentálních prvků. Autorka se brání stereotypnosti, podněcuje zájem čtenáře a zvyšuje získávací funkci pomocí titulku, podtitulku a výrazněji vyištěného perexu a vybraných citátů z textu. Hojně využívá i možnosti zvýraznit některé zásadní citáty tučným písmem větší velikosti, které přitahuje pozornost a přispívá k fatické funkci textu. Činí tak kupříkladu při zvýraznění počátečních písmen na začátku jednotlivých úseků v textu. Tato písmena jsou zvýrazněna tučně a jsou větší

velikosti než ostatní písmo. Dalším příkladem suprasegmentálního prvku jsou citace z *Modré knihy* a taktéž z webové stránky léčebného centra Hazelden v textu originálu, jež jsou v textu vyčleněny do rámečku na šedém pozadí.

Nonverbální prostředky jsou v textu zastoupeny převážně obrazovým materiálem. Součástí výstavby je obrázek muže plujícího na hladině sklenky s pivem. Dalším obrázkem je miniaturní žena objímající sklenici vína a muž, jenž přeskakuje sklenici whisky. Všechny obrázky spojuje jedno sarkastické téma, jež umocňuje absurditu léčby pomocí AA a podtrhuje tak autorčino stanovisko.

Zhruba v první třetině reportáže se vedle textu nachází červená tabulka, v níž je uvedeno všech 12 kroků Anonymních alkoholiků, o které se celá reportáž opírá a jejichž účinnost se autorka snaží vyvrátit. Tabulka není součástí uceleného textu, proto jsem se ji rozhodla nepřekládat a k překladu ji nepřikládat. Dle mého názoru není v současné době problém si 12 kroků dohledat na internetu.

Presupozice

U recipienta textu se předpokládá jisté povědomí o existenci podpůrné skupiny Anonymních alkoholiků a alespoň základních principech jejich učení. Dále je zapotřebí vědět, v čem spočívá závislost na alkoholu a jakou má obvykle tato nemoc progresi.

Navzdory tomu, že ve světě mají AA již dlouhou tradici, v České republice se jedná o společenství poměrně mladé. Důvodem pro pozdější vznik bylo tvrdé potlačování lidských práv a nesvoboda, která vládla v zemích pod vlivem bývalého Sovětského svazu. Na západě se učení AA šířilo rychlým tempem, zejména díky posádkám americké armády. Informace o AA na našem území byly velmi kusé. Alkoholici mohli najít pomoc pouze v protialkoholních léčebnách. Anonymní alkoholici byli v České republice založeni až v osmdesátých letech dvacátého století díky dvěma tzv. „samotářům“ (*loners*). Byli jimi Stanislav K. a Vladimír S., jenž přeložil do češtiny knihu *Anonymní alkoholici*. V České republice uskupení AA existuje již od osmdesátých let minulého století a má svá zařízení v mnoha českých městech. V roce 2006 jich bylo konkrétně 32 v 18 městech po celé republice. Velkou zásluhu na rozkvětu uskupení AA v ČR má organizace GSO AA z New Yorku, která nabízí materiální pomoc, stejně jako překlady a vydávání literatury v českém jazyce⁴.

⁴ [Http://www.anonymnialkoholici.cz](http://www.anonymnialkoholici.cz). Historie AA v ČR [online]. [cit. 2017-04-18]. Dostupné z: <http://www.anonymnialkoholici.cz/o-nas/historie-aa-cr.pdf>

Rozdíly v presupozicích u výchozího a cílového recipienta se dají očekávat u cizích názvů organizací a spolků, jakožto i zákonů a vládních programů týkajících se problematiky alkoholismu. Tuto problematiku zpracovávám v kapitole 2.6.3 Pragmatická rovina.

V textu se místy objevují i odborné pasáže z lékařského rejstříku: *Sinclair theorized that if you could stop the endorphins from reaching their target, the brain's opiate receptors, you could gradually weaken the synapses, and the cravings would subside [...] he administered opioid antagonists – drugs that block opiate receptors...* (O: str. 6). Jelikož se autorka snaží o srozumitelné předání faktů a termínů, nebylo potřeba odborné pasáže nijak blíže vysvětlovat, či interpretovat. Více k překladu odborných termínů v 2.6.1 Lexikální rovina.

Syntax

Syntaktické konstrukce v textu jsou často jednoduché věty, místy se objevují i souvětí. Nejedná se převážně o syntax zvláště komplikovanou. Přehlednost a plynutí textu ovšem narušují časté vsuvky, které autorka do textu vkládá pomocí pomlček, čímž vzniká nahuštěná syntax. Vsuvky tak činí z jinak přehledného souvětí jednotku složitou a nepřehlednou.

Kompozice odstavců vykazuje pravidelnost. Autorka je ve velké míře uvádí krátkou údernou větou, kterou později rozvádí ve zbytku odstavce. Jak jsem již zmiňovala, v textu se vyskytuje také velké množství vsuvek, například ve větě: *.... the drinking culture it fostered – secrecy and frezied bingeing – persist* (O: str. 8). Vsuvky mohou mít různé funkce: buď mohou upřesňovat nějakou informaci, jako tomu bylo ve výše uvedené větě, anebo mohou vyjadřovat skutečnost, že propozice je parafrází cizího názoru, jako ve větě následující: *... which approach is better – Sinclair is adamant that American doctors are missing the drug's full potential – but both seem to work* (O: str. 7).

Lexikum

Odbornou problematiku se autorka snaží předávat polopaticky. K tomuto účelu využívá komunikativnosti textu. Pro neformální vyznění daných pasáží, zejména přímé řeči, využívá zejména zkrácených tvarů: *they're, there's, don't* (O: str. 11, 7) a neformálních výrazů: *guy* (O: str. 4).

S těmito nepřiliš komplikovanými pasážemi alternuje úzce profilovaná slovní zásoba z lékařského rejstříku a mnoho odborných termínů: *opiod receptors* (O: str. 6), *GABA* (O: str. 10), více v kapitole 2.6.1 Lexikální rovina.

2.5 Metoda překladu

Překladatelská metoda, kterou jsem si pro překlad tohoto textu zvolila, vychází z překladatelské analýzy a z dvojí normy v překladu, tedy normy reprodukční a normy umělecké. Snažím se naplnit oba požadavky na překlad – aby byl, pokud možno, přesnou reprodukcí původního díla, ale aby zároveň byl hodnotným dílem českým (Levý 2012: 82). Při překladu se snažím dbát na české žánrové konvence a zároveň s ohledem na příjemce zachovat informační hodnotu originálu. Při překládání nejde o mechanické uchování formy, nýbrž o její významové a estetické hodnoty pro čtenáře. V otázce národní a dobové specifičnosti nejde o to zachovat jednotlivosti, ale spíše vzbudit ve čtenáři iluzi dobového a národního prostředí (Levý 2012: 111).

Jiří Levý (Levý 2012: 50) dělí proces překladu na tři fáze. Jsou jimi pochopení, interpretace a přestylizování předlohy. Ve druhé fázi, interpretaci předlohy, jsem si vytvořila překladatelskou koncepci, na jejímž základě jsem pak zvolila následující metodu překladu.

K textu a jeho překladu přistupuji na základě analýzy originálu. Vzhledem k tomu, že článek spadá převážně do odborného populárně-naučného stylu, je hlavním cílem zachovat informativní funkci s ohledem na cílového příjemce překladu. Konativní funkce je proto zachována do takové míry, aby to nevyžadovalo silné zásahy do tematické struktury textu.

V textu ponechávám cizokrajný kolorit. Zachovat prvky cizokrajnosti, což Popovič nazývá překladovostí (Popovič 1974: 65), ale nelze ve všech případech. Jednotky musí vyvolávat koloritickou hodnotu a jako překladatelka mám za úkol rozhodnout, co je cílová kultura schopna přijmout a pochopit a co je pro ni již neznámý pojem, jenž v sobě nese stejné funkční hledisko.

Překladatelské problémy řeším tak, aby recipient cílové kultury byl schopen pochopit co největší množství informací předávaných v textu dostatečně jasně a srozumitelně. Zároveň usiluji o to, aby čtenář jasně poznal, kde vede hranice mezi snahou daný termín vysvětlit a kdy jsem se rozhodla pro zachování cizokrajnosti. Cílem překladu je poskytnout českému čtenáři možnost nahlédnout do problematiky Anonymních alkoholiků v USA. Snažím se zachovat původní autorský styl a zároveň se vyhnout interferencím z jazyka originálu. Paralelními texty, ze kterých čerpám, a s jejichž pomocí si ověřuji správnost uváděných faktů a odborných termínů, stejně jako slangu alkoholiků a odborných výrazů, jsou dokumenty z webové stránky AA v ČR, *Modrá kniha AA*, časopis *CESTA*, lékařské články a učebnice. Čerpám i z internetových diskuzí a fór samotných alkoholiků.

2.6 Typologie překladatelských problémů a jejich řešení

2.6.1 Lexikální rovina

Autorka kombinuje lexikální jednotky s širším významem, které zaručují lepší srozumitelnost širšímu čtenářstvu, ale také lexikální jednotky s významem užším jako například vlastní jména – *Keski-Pukkila* (O: str. 6), zkratky – *NIAAA* (O: str. 10), měrné jednotky – *two quarts* (O: str. 8), ale i publicismy jako například *filled the vacuum* (O: str. 8), *his despair was only heightened* (O: str. 2).

Mluvenost je v textu naznačena jednodušší syntaxí, než je ve zbytku textu. Pro naznačení neformálnosti autorka používá zkrácené tvary – *I'm* (O: str. 2). Prvky mluvenosti jsem při překladu naznačila spíše lexikálně – *naložit do lihu* (P: str. 2), jelikož na morfológickou deformaci například u koncovek nebo na délku vokálů je psaná čeština „háklivější“ než angličtina. Činila jsem tak pomocí tzv. třetího standardu čili obecné češtiny, která se v literatuře používá pro reprezentaci mluvenosti. V přímé řeči je zachována autentičnost, čímž se text stává přístupnějším pro čtenáře.

Autorka ve velké míře používá aktualizační prostředky. Oživuje jimi text a přitahuje čtenářovu pozornost. Naplňuje tak funkci získávací a přesvědčovací. Aktualizace se v textu projevuje například složeninami – *one-size-fits-all approach* (O: str. 4), *white-knuckling* (O: str. 2), jež se jeví jako nové výrazové prostředky a jsou stylově aktivní (Čechová 2008: 250). Aktualizaci v překladu zachovávám například překladem samotného nadpisu: *(Ne)pravdy o Anonymních alkoholících*. Suprasegmentálním prvkem – závorkou – jsem splnila požadavek na výraznost nadpisu a jeho jedinečnou symboličnost. Anglický výraz *irrationality* v sobě nese semy neopodstatněnosti a nepravdivosti, vyjadřuje jen jeden aspekt reportáže, a sice stanoviska AA, která jsou dle autorky iracionální a nepravdivé. U překladu jsem upřednostnila stylistické hledisko nad interpretačním. Ambivalentnost názorů na AA, které jsou v textu prezentovány, vyjadřuji následovně: *nepravdy* – stanoviska AA, *pravdy* – odborné výzkumy a tvrzení lékařů. Jednoslovnou formou vytvářím aktualizační prostředek, jenž u čtenáře vzbuzuje pozornost a zájem.

Frazeologismy a expresivní pojmenování

Frazeologismy prostupují celý text, dodávají mu ráz nevšednosti a oživují ho. Překlad většiny se ukázal jako problematický, jelikož je jejich převod do češtiny slovo od slova nemožný, vedl by k pouhému převodu formy bez předání významu, což je zejména u překladu frazémů zcela nežádoucí. V tomto případě musím uplatňovat pravidlo, že ne vše příznakové se má překládat příznakově a zejména to, že při překladu frazeologismů musím mít na paměti, že

jednotlivosti se podřizují celku (Levý 2012: 111). Spoustu frazeologismů v sobě nese i obraz závislosti, či léčby závislosti na alkoholu, který je v tomto kontextu záhodno předat.

V mnoha případech se na daném místě nenabízelo ekvivalentní řešení, a proto jsem musela přistoupit ke konkretizaci v mysli vnímatele (Levý 2012: 111) jako například u idiomu *pulling himself back onto the wagon only to fall off again* (O: str. 2). Při hloubkovém poznávání anglického idiomu jsem ve fázi modelace původního vyjádření (Popovič 1974: 41), hledala faktické údaje k jeho významu a zjistila jsem následující: Idiom pochází z 19. století, kdy vrcholila prohibice. Vyjadřuje dilema lidí, kteří odpřísáhli doživotní abstinenci –

lézt na projíždějící povoz s vodou, nebo jít tou snazší cestou – napít se alkoholu. *To fall off a waggon* odkazuje na člověka, který nedokáže alkoholu odolat čili jinak řečeno, znovu propadne závislosti na alkoholu. Jelikož v českém jazyce obdobný idiom neexistuje, rozhodla jsem se pro nivelizaci jeho expresivní hodnoty. Idiom jsem převedla pomocí vysvětlujícího opisu:

po nějaký čas se dokázal držet od alkoholu dál, pak mu ale zase propadl (P: str. 2). Intelktualizace se v překladu projevuje ještě explikačním uvozením vyjádření: *avšak se střídavými úspěchy* (P: str. 2), které sémantiku celého idiomu již vystihuje úplně. Jedná se sice o přidání informace, která se v originále nevyskytuje, ale vyplývá z ideově-estetického obsahu metafory. Proto mi přišlo vhodné, vzhledem k reprezentativnímu hledisku a schopnosti recipientů pochopit cizokrajný kolorit, metaforu takto uvést. Obraz snahy, v níž ovšem člověk ztroskotá, „upadne“, byl zachován a invariant předán.

V jiných případech bylo zapotřebí frazeologismus dokonce i vynechat a nahradit ho na jiném, vhodnějším místě v textu, kde se expresivní řešení hodilo lépe. Ztrátu expresivity jsem kompenzovala u vyjádření: *had his schedule allowed it* (O: str. 1) – *kdyby neměl tak nabitý diář* (P: str. 1). Jedná se o případ konotačních rozdílů u částečného ekvivalentu. Vyjádření se liší svou expresivitou a intenzitou. Při překladu této lexikální jednotky jsem jako prostředek intenzifikace využila větší intenzity české fráze. Anglický originál je v tomto místě sémanticky neutrálnější, kdežto české řešení je obraznější, čímž se vyrovnává ztracená expresivita v předchozích anglických příznakových vyjádřeních, jež jsem nivelizovala.

Termíny z oblasti alkoholismu

V paralelních textech se překlady anglických termínů často rozcházeły, mnohokrát jsem navíc našla termín ponechaný v původním anglickém znění bez jakéhokoliv vysvětlujícího opisu. Paralelní texty proto nebyly v tomto ohledu spolehlivou oporou mého řešení, neboť jsem se

chtěla vyhnout samoučelnému využívání cizích prvků pro zachování koloritu (Levý 2012: 110). Držela jsem se ovšem soudobých norem a zaužívaných šablon překladu, abych tak vytvořila text, jenž by odpovídal současnosti. V daných případech jsem proto cizí prvky zachovala, ale nečinila jsem tak samoučelně. Při překladu termínů jsem se snažila zachovat jejich neutrálnost a přesnost, a to zejména u názvů nemocí, jež v českém jazyce nemají ekvivalent. Jako příklad uvedu název nemoci, u které jsem musela projevit překladatelskou invenci: *Alcohol Deprivation Effect* (O: str. 5) – *efekt alkoholové deprivace* (P: str. 6). Jelikož se u této lexikální jednotky jedná o nulový ekvivalent, rozhodla jsem se pro překlad pomocí kalku. Má překladatelská strategie má oporu v paralelních textech, kde jsem dohledala názvy podobných nemocí, které byly do češtiny již přeloženy jako například *Fetal Alcohol Effect* (FAE) – *Fetální alkoholový efekt*, jenž se v paralelních textech na internetu vyskytl zhruba ve dvou tisících případech. Toto řešení zvyšuje překladovost, neboť se jedná o prvek neopakovatelný. Je nový, originální a zatím se k němu nevážou překladatelské konvence (Popovič 1974: 65).

Termín *alcohol-use disorder* (O: str. 13) autorka prezentuje jako vhodnější termín k výrazu *alcoholism* (O: str. 5), který se mezi odborníky těší jen malé oblibě. Od daného místa v textu proto již nadále nepoužívá výraz *alcoholism*. Výraz *alcohol-use disorder* se objevuje devětkrát, jeho častou repeticí se text v českém překladu výrazně amplifikoval, jelikož se dle *anglicko-českého převodníku adiktologické terminologie 1. lékařské fakulty Všeobecné fakultní nemocnice Univerzity Karlovy v Praze* překládá jako *porucha způsobená užíváním alkoholu*. Nominální vyjádření v angličtině se do češtiny převádí pomocí vysvětlujícího opisu s přidáním deverbálového adjektiva *způsobená*, jehož doplnění čeština vyžaduje.

Jeden z neproblematičtějších překladů představoval výraz *bingeing* (O: str. 8). Tento termín označuje stav, kdy se člověk opíjí do mrtva a nemůže si pomoci, žene ho k tomu nevysvětlitelná touha a potřeba, je jako v transu. Pro úplné a co nejpřesnější vysvětlení termínu by byl potřeba sáhodlouhý vysvětlující opis. Čerpala jsem proto z paralelních textů na internetu a již zmiňovaného *anglicko-českého převodníku*. Konečné řešení překladu zní: *nárazové pítí do mrtva* (P: str. 10). Sémy opíjení, nárazovosti, záchvatovosti a konečného stavu bezvědomí společně tvoří významový celek výrazu *binge*, do češtiny bylo ovšem nutné všechny tyto sémy přeskupit. V tomto případě je při převodu do češtiny nutné analytické řešení, vzhledem k tomu, že čeština nedospěla k jednoslovné pojmenovací jednotce ekvivalentní k výrazu *binge*. Mezi původním výrazem a jeho překladovým ekvivalentem je formální rozdíl; sématické složky tohoto pojmenování jsem redistribuovala z jednoslovného na víceslovné

vyjádření. Text byl znovu amplifikován, byla přidána nová vysvětlující informace. Toto nabytí textu vyrovnávám na jiných místech, kde se nabízelo řešení úspornější.

Gerundium *bingeing* je na jednom místě v textu rozvíte adjektivy *secrecy and frenzied* (O: str. 8), význam adjektiva *frenzied* je ale redundantní, neboť těžiště a denotace významu leží v samotném *bingeing*. Sémy záchvatovosti a nekontrolovatelnosti se opakují v obou výrazech, proto jsem se rozhodla pro vynechání výrazu *frenzied*, jenž je v tomto vyjádření kontextově zapojen, je zde implikovaným participantem (Štícha 2003: 440) a snaha o jeho vyjádření by byla redundantní. Ponechala jsem tudíž jen adjektivum *secrecy* a vyjádření jsem přeložila následovně: *tajné a nárazové pití* (P: str. 8). Podobně je na tom i vyjádření *binges that led to blackouts* (O: str. 9) – *nárazové pití do mrtva* (P: str. 10). Autorka znovu nadbytečně opakuje sém, který je již obsažen v samotném významu slova *binge*. Obdobným případem je i atributivní doplnění *unavoidable* (O: str. 9), jež opět opakuje sém nevyhnutelnosti a nekontrolovatelnosti, tudíž je redundantní a v překladu jsem se rozhodla jej vynechat.

Dalo by se předpokládat, že výraz *alcohol* se bude v článku o alkoholismu vyskytovat často. V textu se ale samostatně vyskytuje pouze třikrát. Jeho překlad jsem řešila pomocí kalku – *alkohol*. Tohoto ekvivalentu jsem využila i pro označení *booze*, což je výraz z nižšího rejstříku. V tomto případě jsem se musela potýkat se stylistickou nerovnováhou. Neformální *booze* jsem nemohla přeložit jako *chlast*, neboť to by neodpovídalo stylu celého článku, proto jsem sáhla po neutrálním ekvivalentu *alkohol* i na úkor jeho časté repetice.

Částečným ekvivalentem výrazu *drinker* po monosématicizaci kontextem závislosti na alkoholu je výraz *alkoholik*. Jedná se o termín, který jsem dohledala v mnoha paralelních a odborných textech. V článku má výraz mnohokrát doplnění ve formě adjektiva, které blíže specifikuje formu alkoholismu. Zvláštním příkladem je překlad výrazu *hard-core abuser* (O: str. 5). Český překlad, opět dohledán v paralelních textech, zní: *kvartální alkoholik* (P: str. 5). Jedná se o člověka, u nějž zatím nejde o alkoholismus v pravém slova smyslu. Tento člověk se opíjí jen občas, ale zato vždy do němoty. Na webových stránkách www.alkoholik.cz jsem ale dohledala, že pro tohoto člověka se označení *alkoholik* nehodí, doporučují v tomto případě výraz *pijan*. Zadala jsem proto do korpusu *SyD* oba výrazy. V 79,4 procentech se v psaném jazyce užívá výraz *alkoholik*. V korpusu *Treq* se ale jako nejužívanější ekvivalent výrazu *drinker* naopak ukázal být *pijan* – 47,8 procent. Po nahlédnutí do *SSJČ* jsem se ale rozhodla tento výraz nepoužít, neboť se jedná o výraz expresivní, jenž by nezapadal do stylistické roviny zbytku textu.

Metajazyková informace se vyskytuje v jednom odstavci, kde se autorka věnuje vývoji anglického názvosloví v oblasti závislosti na alkoholu. Pro zmiňované termíny *alcoholism* a *alcohol abuse* neexistují v češtině přímé ekvivalenty, překlad je řešen pomocí kalku. Pro zachování metajazyčnosti vyjádření jsem ponechala anglické termíny v původním znění a český překlad jsem uvedla v závorce. I když se jedná o poměrně jasné ekvivalenty, chtěla jsem zachovat autentičnost sdělení a znázornit vývoj anglické terminologie i v českém textu.

Náboženské výrazy a slang AA

Anonymní alkoholici se považují za spirituální, a ne náboženskou skupinu. Přesto se v textu na mnoha místech vyskytují pojmy z náboženského úzu jako například *priests* (O: str. 12), či *God's help* (O: str. 8). Tyto výrazy se vyskytují zejména v pasážích, kde autorka cituje samotné AA, či jejich publikace, z nichž jsem pro překlad citací používala již zaužívaný český překlad, který ovšem mnohdy zní poněkud „krkolomně“, jako příklad uvádím: *nedávno dosáhnout střízlivosti* (P: str. 9); *nebojácná morální inventura sebe sama* (P: str. 9). Přesné znění překladu stanoviska AA jsem čerpala i v tomto vyjádření: *Alcoholics Anonymous neither endorses nor opposes other approaches, and we cooperate widely with the medical profession.* (O: str. 4) – *Anonymní alkoholici nepodporují žádné programy, ani žádným jiným programům neodporují* (P: str. 4). Bohužel se u Anonymních alkoholiků dbá na anonymitu zcela důsledně, a proto nemohu uvést celé jméno autora překladu, dohledala jsem jen jeho křestní jméno a počáteční písmeno jeho příjmení – Vladimír S. U českého čtenáře jsem chtěla vzbudit očekávané konvence, jak o nich píše Jiří Levý (Levý 2012: 91). Při překladu dokumentů AA jsem musela respektovat určité návyky a výrazové zvyklosti z daného úzu. Pokud bych tak neučinila, narazila bych u čtenáře na odpor (Levý 2012: 91). Tyto konvence se totiž týkají frází, které jsou v českém prostředí již zaužívané, a čtenář je v textu o AA očekává. Hlavním cílem bylo vyvolat u českého čtenáře familiérnost s textem.

Část, ve které se cituje 12 kroků, jsem přejala z dokumentů pro AA, které již byly přeloženy do češtiny. Jedná se o oficiální překlad, se kterým jsou lidé, kteří mají problém s alkoholem, obeznámeni. Uvádím zde překlad čtyř vybraných kroků, jež jsou přímo v textu zmíněny

(O: str. 9, P: str. 9): *render powerless over booze* – *činit před alkoholem bezmocným* (1. krok), *fearless moral inventory* – *nebojácná morální inventura sebe sama* (4. krok), *the exact nature*

of our wrongs – přesná povaha svých chyb (5. krok), *character defects – charakterové vady* (6. krok)⁵.

Alkoholici se často dostanou do střetu se zákonem, proto je text prostoupen termíny z oblasti práva. Jejich překlad nepředstavoval větší problémy. Mezi tyto výrazy například patří: *insurer* (O: str. 10) – *pojistitel* (P: str. 11), dohledáno v *Anglicko-českém slovníku pojišťovnictví*, dalším termínem je *lost workplace productivity* (O: str. 5) – *snížená produktivita na pracovišti* (P: str. 5). U jednoho termínu bylo potřeba doplnění předmětu, a sice u termínu *driving while intoxicated* (O: str. 1) – *řízení pod vlivem alkoholu* (P: str. 1).

Lékařské termíny

Odbornost článku se projevuje zejména užíváním odborných termínů z oblasti zdravotnictví. Překlad těchto termínů představoval největší problém, mnohdy byla nezbytná i konzultace s odborníky ze zdravotnictví, farmakologie a adiktologie. Ekvivalenty jsem čerpala z *Anglicko-českého převodníku adiktologické terminologie 1. lékařské fakulty UK*.

Za pomoci RNDr. Jakuba Hofmana, Ph.D. z Katedry farmakologie a toxikologie z Farmakologické fakulty Univerzity Karlovy v Hradci Králové jsem přeložila odbornější pasáže, v nichž jsem využívala explikace, a to zejména v případech, kdy bylo nutné přidat informaci pro lepší srozumitelnost a orientaci v odborných pasážích.

2.6.2 Syntaktická rovina

Problémy na syntaktické rovině většinou vyvstávaly z důvodu nesouměřitelnosti jazykových systémů angličtiny a češtiny. V této kapitole budu prezentovat zejména ty překladatelské problémy, jež se dle Antona Popoviče promítají do posunů konstitutivních (Popovič 1974: 123).

Aktuální členění větné

Při překladu na syntaktické rovině jsem respektovala aktuální členění větné a snažila jsem se zachovat novou informaci v rematické pozici. Využívala jsem flexibility českého slovosledu, který, oproti anglickému slovosledu pevnému, nabízí jistou volnost volby v řazení větných členů. Tato volnost se ovšem řídí cílem komunikace a zejména tím, jaký větný člen chceme ve vyjádření zdůraznit.

⁵ *Anonymní alkoholici Olomouc: Dvanáct kroků* [online]. [cit. 2017-05-04]. Dostupné z: <http://www.aalomouc.estranky.cz/clanky/12-kroku.html>

Při překladu jsem v několika případech zasahovala do výstavby textu výhradně z osobního stylistického cítění. V následujícím řešení jsem v souladu s aktuálním členěním větným chtěla rétorickou otázku, která stojí v originále v tematu, rematizovat. Její roli subjektivně chápu jako roli nositele intenzity vyjádření. Do rematu jsem ji přesunula proto, abych tak dosáhla větší intenzity vyjádření. Jedná se zde o individuální posun:

Why, then, do we so rarely treat it medically? It's a question I've heard many times from researchers and clinicians. (O: str. 11-12) – *Mnoho vědců a lékařů se proto často ptá: Proč se tedy alkoholikům dostává odborné lékařské péče tak zřídka?* (P: str. 12)

Na několika místech v textu odchýlila od původní větné stavby, z hlediska AČV jsem chtěla zdůraznit jiné větné členy, než je tomu v originále. Při řešení následující příkladové věty jsem se navíc do jisté míry dopustila vypouštění informací pro účel kondenzace textu:

He defended clients who had been charged with driving while intoxicated, and he bought his own Breathalyzer to avoid landing in court on drunk-driving charges himself (O: str. 1). – *Alkohol tester, který si sám pořídil, měl zabránit tomu, aby skončil u soudu za řízení pod vlivem alkoholu, tak jako jeho klienti* (P: str. 1).

Nominálnost a verbálnost

Pro angličtinu je charakteristické užívání jmenných tvarů, které se do češtiny nejčastěji převádí pomocí vedlejších vět. Angličtina využívá nominálnosti především jako prostředku kondenzace (Dušková 2012: 542), její nominálnější ráz je dán tím, že má rozvinutější nefinitní tvary než čeština, která například vůbec nedisponuje gerundiem. Nominální fráze, které se vyskytovaly na mnoha místech reportáže, jsem musela do češtiny převést pomocí větné konstrukce. Zasahovala jsem tak do struktury textu. Jako příklad uvádím:

Z nominálního anglického vyjádření adverbiale účelu ve spojení s předložkou *for*, jež je v tomto kontextu předložkou taktéž účelovou: *For a glimpse of how treatment works elsewhere* (O: str. 5) jsem učinila v češtině vedlejší větu účelovou: *Abych se podívala, jak probíhá léčba i jinde* (P: str. 5).

V případě složeniny *bare-bones facility* (O: str. 7) bylo pro její české vyjádření nutné sáhnout po řešení přesnějším a explicitnějším pomocí vedlejší věty místní: *zařízení, kde poskytují jen základní péči* (P: str. 7).

Disjunkt ve větě: *Not surprisingly, he shook his head no* (O: str. 7), který hodnotí způsob sdělení, v tomto případě jej intenzifikuje, jsem se rozhodla do češtiny převést zapomocí jiného slovního druhu. Anglické adverbium jsem transponovala na sloveso. Autorčin

subjektivní názor jsem převedla tím, že jsem přidala osobní zájmeno *mě*, jež pokrývá sématicku vlastního názoru a hodnocení výpovědi: *Nepřekvapilo mě, že odmítl* (P: str. 7).

Příkladem rozdílů mezi nominálností angličtiny a verbálností češtiny lze spatřit i v řešení lexikální jednotky *love-hate relationship* (O: str. 8). Pro výraz, který označuje vztah, jenž je nestálý a neustále se pohybuje na ose mezi láskou a nenávistí, by bylo nominální řešení v češtině neobvyklé. Navíc se nejedná o výraz, který by byl v českém prostředí běžně užívaný. Rozhodla jsem se, i z důvodu pragmatických rozdílů, které souvisí s komunikačním aspektem, pro vysvětlující opis pomocí vedlejší věty vztažné: *vztah, který oscilloval mezi láskou a nenávistí* (P: str. 8). Zatímco angličtina si vystačí s nominálním vyjádřením, čeština vyžaduje sloveso. V češtině je toto řešení nutné v případě, kdy neexistuje přímý ekvivalent. Je proto nutné nominální vyjádření z angličtiny do češtiny vysvětlit. Do češtiny jsem proto význam vysvětlila pomocí vedlejší věty přívlastkové, zároveň jsem přidala i předložku *mezi*. Pokud bychom na výraz *love-hate* pohlíželi jako na složeninu, čili jednoslovné pojmenování, dal by se tento příklad označit i za příklad formálního rozdílu u částečného ekvivalentu, jenž souvisí s jednoslovností a víceslovností. Kvůli nutné amplifikaci, s jejíž pomocí jsem dosáhla lepšího porozumění dané fráze, text nabyl nové informace a došlo k informačnímu nahuštění.

2.6.3 Pragmatická rovina

Při překladu názvů zákonů a vládních programů vyvstávají pragmatické rozdíly, jež souvisí s rozdílnými znalostmi a zkušenostmi cílových a výchozích čtenářů. Důležitou roli zde hraje komunikační aspekt. V této kapitole uvedu případy, kdy jsem musela vyrovnávat pragmatické rozdíly u nulových ekvivalentů.

Instituce a zařízení

Názvy cizích zařízení a výzkumů jsem se rozhodla překládat kalkově, neboť jsou ve valné většině v českém prostředí neznámé, nemají žádný oficiální překlad, a proto ani překladový ekvivalent. Jen u názvů univerzit jsem ponechala jejich názvy v angličtině, neboť jsem je tak dohledala v paralelních českých překladech (Korpus Treq: *Columbia University* jsem porovnávala s českým kalkovým překladem *Kolumbijská univerzita* s poměrem výskytů 100:0.) Pouze název pracoviště při dané univerzitě překládám pomocí kalku do češtiny – *Perelmanova lékařská fakulta University of Pennsylvania* (P: str. 11).

Problém u výrazu *rehab* (O: str. 1) představují odlišné konotace v české a anglické kultuře.

V anglickém kontextu se tento výraz považuje za neformální, vztahuje se výhradně na odvykací léčbu, kdežto výraz *rehabilitation*, jež je v *Cambridge dictionary* označené jako

formální, se již nevztahuje výhradně na odvykací léčbu. V češtině výraz *rehabilitace* konotuje s nápravným lékařstvím, které se nejčastěji týká znovuoobnovení funkcí těla po úrazech, ale ne odvykací léčby. Velkou roli zde hrají konotační rozdíly obou výrazů ve svých výchozích jazycích. V mém řešení se přesněji jedná o rozdíl na úrovni stylistiky. Abych dosáhla požadované ekvivalence, využila jsem augmentativní přípony *-čka* ve slově *odvykačka* (P: str. 1), jež v sobě nese inherentní expresivitu stejně jako výraz *rehab*. Uvědomuji si, že zvolený český ekvivalent neodpovídá stylisticky, užila jsem ho ale jenom při překladu pseudonyma města Minnesoty – *the Land of 10,000 Rehabs* (O: str. 1) – kam se expresivnější výraz hodí.

Vědecká tvrzení a odborné názory na problematiku dokládá autorka mnoha výzkumy. Zmiňuje řadu institucí a zákonů, které se k dané problematice vztahují a vyjadřují. Překlad těchto institucí byl problematický, jelikož se jedná o výhradně americké instituce, které se v České republice nevyskytují, nemají ani oficiální název a jejich ekvivalence je proto nulová.

V paralelních textech a na internetu je překlad instituce *The Centers for Disease Control and Prevention (CDC)* (O: str. 4) rozkolísaný. V angličtině je v názvu plurál, ovšem překlady se různí, jednou je výraz *centers* v singuláru jindy v plurálu. V překladu jsem zůstala věrná originálu a výraz jsem přeložila taktéž v plurálové formě: *Centra pro kontrolu nemocí a prevenci* (P: str. 5).

Pro vyrovnání pragmatických rozdílů jsem se rozhodla při překladu názvů sociálních programů a zákonů pro vysvětlující opis: *Medicaid* (O: str. 3) – *sociální programy financující zdravotní péči* (P: str. 2); *the Affordable Care's Act* (O: str. 3) – *zákon o ochraně pacientů a cenově dostupné zdravotní péči z roku 2010, známý jako Obamacare* (P: str. 2). U názvů institucí, jež v češtině nemají oficiální překlad, nebo se v paralelních textech vyskytují pouze jako zkratka, jsem využila kalku, jako například u překladu instituce *The National Institute on Alcohol Abuse and Alcoholism* (O: str. 4). V paralelních textech se název uvádí jen jako zkratka (*NIAAA*), či jako celý název v původním anglickém znění. Oporou mého řešení – *Národní institut pro zneužívání alkoholu a alkoholismus* (P: str. 4) – je překlad obdobného institutu *NIDA (Národní institut pro otázky zneužívání drog)*, jež svůj překlad do češtiny má.

Dalším příkladem vyrovnávání pragmatických rozdílů je přidání informací při překladu názvu zákona: *The Comprehensive Alcohol Abuse and Alcoholism Prevention, Treatment, and Rehabilitation Act* (O: str. 10). Zákon jsem pro českého recipienta uvedla explikací, jež sumarizuje to, o čem zákon pojednává: *zákon o léčbě a prevenci závislosti na alkoholu* (P: str. 10). Jelikož to, o čem zákon pojednává, krátce vysvětluji a vzhledem k tomu, že pro českého čtenáře by celý název zákona nenesl koloritickou hodnotu a nijak by ho

neobohatit, byla by snaha o překlad celého názvu zákona redundantní. Pro případné dohledání zákona je čtenáři k dispozici jeho anglický název v závorce. Abych dodržela jednotnou koncepci překladu všech zákonů, které se v textu vyskytují, ponechávám v závorce původní znění i u dalšího označení již zmiňovaného zákona: *Hughes Act* (O: str. 10), který překládám kalkově jako *Hughesův zákon* (P: str. 11). V zápětí jsem přidala i vysvětlující opis: *prvního vládního programu na léčbu a prevenci závislosti na alkoholu*.

Funkci poradce pro určitou oblast *deputy U. S. drug czar* (O: str. 11), do níž je jedinec jmenován vládou, jsem překládala pomocí substitutece analogií. Snažila jsem se nalézt takové označení, které by bylo českému čtenáři známé: *vládní zmocněnec pro drogovou politiku* (P: str. 11).

Segmentace reality a kultura

U názvu filmu *Valley of the Dolls 2.0* (O: str. 13) – *Údolí panenek 2* (P: str. 14) jsem zvažovala substituci analogií. Film má u příjemce vzbuzovat konotace s problematikou závislosti. V českém prostředí se nejedná o všeobecně známý film, zvažovala jsem proto substituci filmem, jenž je u českého diváka s drogami a závislostí spojován nejvíce – *Perníková věž*. Nakonec jsem se rozhodla název filmu nesubstituovat z několika důvodů, a sice

pro zachování cizokrajného koloritu a také proto, aby si český čtenář během četby textu připomínal, že se jedná o stav Anonymních alkoholiků v USA, a ne v České republice. Nicméně jsem pro lepší pochopení textu přidala poznámku pod čarou, kde o filmu podávám krátkou informaci, zmiňuji i podobnost s českým filmem. Tím ovšem vyvolávám u čtenáře iluzi překladu, jelikož tak zvyšuji překladovost textu, neboť jako překladatel vstupuji do textu (Popovič 1974: 64).

Exotizace jsem využila ve snaze zachovat cizokrajnost v překladu a jeho orientaci na americké recipienty. Substituovala jsem přivlastňovací zájmena *our, us* v originále na adjektivum *americké*, či jsem přidala název země; *USA*, jako například ve větě: *Which treatments should we be willing to pay for?* (O: str. 5) – *Za jaké druhy léčby mají lidé v USA chtít platit?* (P: str. 5) Došlo k transpozici z pronomena *we* na adverbiale místa v *USA* a exotizaci, kdy nelokalizuji překlad do českého prostředí, nýbrž ho ponechávám v prostředí původním.

Mezikulturní faktor, tzv. kreolizace textu (Popovič 1983: 187), která se projevuje míšením prvků z originálu a překladu, je v textu k vidění i u měrných jednotek a měn. Při jejich překladu došlo ke konfrontaci systému výchozí kultury a kultury cílové. Autorka v textu

uvádí

cenu

v eurech, kterou následně převádí na dolary: *It's 2,000 euros. That's about \$2,500* (O: str. 6). Jiří Levý sice říká, že převádět cizí měnu není možné, protože měna je vždy charakteristická pro danou zemi a koruny by překlad lokalizovaly do našeho prostředí (Levý 2012: 114), ovšem v tomto případě dolary nepředstavují prostředek lokalizace. Částku v eurech jsem se rozhodla v překladu ponechat a částku v dolarech jsem převedla na koruny: *...vyjde to na 2 tisíce eur. Což je zhruba 54 tisíc korun* (P: str. 7). Americká měna v originálu zastává funkci pouhé doplňující informace pro amerického čtenáře. Sama autorka se zde dopouští přidávání vysvětlující informace, neboť měnu v eurech pro amerického čtenáře převádí a vysvětluje, o jak velký finanční obnos se jedná. Převod eur na koruny, a ne na dolary, tudíž nelokalizuje překlad do českého prostředí, jen čtenáři přibližuje obnos částky uvedené v eurech, tak jako autorka originálu přiblížila částku čtenáři americkému.

V překladu jsem se rozhodla ženská jména přechylovat. Zároveň ke jménům přidávám i vysvětlující informaci, čímž pro českého recipienta explikuji, o koho se jedná a proč je daná osoba v textu zmíněna, jako je tomu například v následujícím případě: *první dáma Betty Fordová a herečka Elizabeth Taylorová* (P: str. 19).

Odlišná segmentace reality se projevuje například i v označení dosažené úrovně vzdělání pomocí termínu *GED* (O: str. 3, 12) (General Educational Development). O překladu tohoto výrazu se zmiňuji v kapitole 2.7.3 Tematické posuny.

2.7 Typologie posunů

Pro uvedené překladatelské posuny uplatňuji typologii dvou teoretiků – Jiřího Levého (2012) a Antona Popoviče (1974), které doplňuji o poznatky Edity Gromové (2009). Analyzuji konstitutivní, individuální a tematické posuny.

V této kapitole uvádím u jednotlivých typů posunů příklady, s jejichž pomocí popisují tendence a změny oproti originálu, ke kterým při překládání docházelo.

2.7.1 Konstitutivní posuny

Konstitutivní posun je nevyhnutelný. Vzniká z důvodu rozdílné jazykové a stylistické normy výchozího a cílového jazyka (Gromová 2009: 58).

Příkladem konstitutivního posunu je změna z pasiva na aktivum: *Thoughts organised by topic sentences* (O: str. 1). Jedná se o eliptickou pasivní konstrukci s nevyjádřeným sponovým slovesem *to be*. Při překladu jsem učinila hned několik překladatelských operací: pasivní konstrukci jsem změnou podmětu převedla na aktivum. Pro vyjádření nulového ekvivalentu výrazu *topic sentence* jsem musela při převodu do češtiny přidat vysvětlující opis. Čeština pro zmíněný výraz nedisponuje pojmenovávací jednotkou, opatřila jsem jej proto vysvětlujícím opisem, čímž jsem se snažila vystihnout jeho význam: *každou novou myšlenku nejprve náležitě uvede* (P: str. 1). Výraz *thought* jsem navíc opatřila adjektivy *každá* a *nová*, jež dále dokreslují význam anglického vyjádření, které se používá pro popis řazení nových myšlenek.

Naopak změna z aktiva na pasivum proběhla v následujícím případě: *But AA supporters worked to make sure their approach remained central.* (O: str. 9) – *Zastánci AA se ale zasazovali o to, aby byly i nadále praktiky AA považovány za hlavní přístup k léčbě závislosti na alkoholu* (P: str. 10). V tomto řešení došlo i k nutné explikaci a přidání informace, neboť jinak by řešení v rématu nevyjadřovalo invariant.

Překlad pasivní konstrukce *despair was only heightened* (O: str. 2) jsem provedla pomocí opisného pasiva: *zoufalství se dále prohlubovalo* (P: str. 2), čímž jsem zachovala neosobnost vyjádření.

Dalším zástupcem konstitutivního posunu je překlad gerundiální vazby rozvité minulým participiem ve funkci příslovečného určení průvodní okolnosti *driving while intoxicated* (O: str. 1). Přeložila jsem jej pomocí deverbalizovaného substantiva *řízení*. České vyjádření navíc vyžaduje i doplnění předmětu: *řízení pod vlivem alkoholu* (P: str. 1).

Infinitiv ve funkci příslovečného určení účelu doplněné gerundiem a příslovečným určením místa: *to avoid landing in court* (O: str. 1), který v angličtině slouží jako kondenzátor, jsem přeložila vedlejší větou příslovečnou účelovou, přičemž jsem uplatňovala hledisko lingvistické více než interpretační, a proto se mi nepodařilo kondenzaci anglického vyjádření převést: *měl zabránit tomu, aby skončil u soudu* (P: str. 1).

Obdobným případem kondenzovaného vyjádření, kdy infinitiv stojí ve funkci příslovečného určení účelu, avšak nyní rozvíjí gerudium, je věta: *instead of drinking to feel good, the person ends up drinking to avoid feeling bad* (O: str. 11), kterou jsem přeložila pomocí vedlejší věty s účelovou spojkou *aby*: *člověk už nepije, aby se cítil dobře, ale proto, aby se necítil špatně* (P: str. 12).

Příkladem konstitutivního posunu je i změna slovního druhu ze slovesa na příslovce: *he winced* (O: str. 12) – *opáčil mi s úšklebkem* (P: str. 13).

Do kategorie konstitutivních posunů se řadí i řešení věty: *The beginnings of what would become a multibillion-dollar industry* (O: str. 10). – *Dnes se jedná o odvětví, ve kterém se točí miliardy* (P: str. 11). *Would* je zde prostředkem interativizace posloupnosti dějů (Dušková 2012: 201). Do češtiny jsem časovou posloupnost vyjádřila pomocí adverbia *dnes* a také použitím přítomnosti. Anglické vyprázdňené *become* jsem převedla na české sémanticky bohatší sloveso *točit*.

2.7.2 Individuální posuny

Individuální posun je naopak projevem individuálních sklonů překladatele, vzniká ze stereotypnosti překladatelských řešení, uplatňování určité metody a tvořivého subjektu. Je to vědomý posun, který vychází z idiolektu překladatele a je projevem překladatelovy poetiky. Hranice mezi konstitutivním a individuálním posunem však není zcela jednoznačně určená. Některé typy individuálního posunu se kloní k posunu konstitutivnímu, což je odůvodněné stylistickým, sémantickým a estetickým pozadím a cílem literárního komunikátu (Popovič 1974: 131). V této podkapitole uvedu druhy individuálních posunů, jichž jsem se v překladu dopouštěla.

Explikace

K individuálním posunům se řadí explikace, kdy je kladen důraz na kontakt se čtenářem. Je zde patrná i snaha nahrazovat jednoslovné pojmenovávací jednotky víceslovnými, čímž lze u čtenáře dosáhnout lepšího porozumění. Jiří Levý (Levý 2012: 132) tuto tendenci nazývá intelektualizací. Jako příklad explikace lze uvést překlad věty *Clients' prospects for recovery* (O: str. 12) – *zda se dáný klient dokáže zbavit závislosti, či nikoliv* (P: str. 13). Učinila jsem

transpozici z nominálního vyjádření na vyjádření verbální, které je pro češtinu přirozenější. Posun se řadí do kategorie posunů konstitutivních. Výraz *prospect* v sobě nese význam dvojího scénáře; úspěšné, ale i neúspěšné léčby. V češtině jsem musela obě možnosti vyjádřit lexikálně.

Idiom *white-knuckling* (O: str. 2) v sobě nese podtext závislosti na alkoholu. Jde o stav, kdy dotyčný prožívá velké nepříjemnosti a každý den je pro něj velkou výzvou, má pocit jako by byl na horské dráze a zatíná prsty tak, až mu vylézají bílé klouby. Při tomto řešení jsem brala

v potaz dvojí normu v překladu, normu uměleckosti a normu reprodukční. Chtěla jsem, aby se řešení líbilo, ale aby zároveň splňovalo zachování zvláštních prvků z originálu. Hledala jsem proto řešení, jež by vystihlo veliké úsilí, nepříjemný pocit a obraz kloubů, či kostí. Nakonec jsem sáhla po kombinaci volného a věrného, neboť se tyto dva aspekty překladu dle Levého (Levý 2012: 85-86) nevylučují: *dřel až do morku kostí* (P: str. 2). Explikací pomocí slovesa *dřel* je vyjádřeno úsilí, morek kostí pak vystihuje obraz kloubů. Zároveň je zachována i idiomatická hodnota vyjádření.

Fráze *an n of one* (O: str. 7) vyjadřuje, že se určitého pokusu účastnil jen jediný člověk, a tudíž se na výsledky výzkumu nedá objektivně spoléhat. Jelikož v češtině žádný takto jazykově úsporný obrat není, rozhodla jsem se opět pro explikaci, jež vedla k amplifikaci textu: *tohoto pokusu jsem se účastnila jen já* (P: str. 8).

U termínu *college-aged* (O: str. 13) jsem se rozhodla pro explikující opis. Čtenáři jsem vysvětlila, o jakou věkovou skupinu se jedná: *u pijanů ve věku mezi 18 a 24 lety* (P: str. 14).

Při překladu věty: *We don't yet know for whom it [Naltrexone] works best. Other drugs could help fill in the gaps* (O: str. 13) byla nutná rozvinutější explikace pomocí vedlejší věty. Zároveň jsem při řešení tohoto překladu sáhla i po nivelizaci. Z významu věty se ztratilo idiomatické vyjádření, jež v sobě nese anglická věta. Řídila jsem se pravidlem, které uvádí Jiří Levý (2012: 118), že při překladu idiomů a frazémů není důležité zachovat formu, ale zejména předat myšlenku. Specifičnost vyjádření se na úkor celku vytratila. Navzdory snížení expresivity jsem ale myšlenku předala a upřednostnila jsem funkční hledisko nad stylistickým: *Zatím ještě nevíme, u koho zabírá nejlépe. Další léky by mohly pomoci těm, u kterých by Naltrexon nezabíral* (P: str. 14).

Explikace byla nutná při překladu termínu *the Minnesota Model* (O: str. 12). V češtině již pro tento výraz existuje překladatelská tradice pomocí explikujícího doplnění: *Minnesotský model ústavní péče* (P: str. 13).

U názvu *Behaviour Therapy Associates* (O: str. 12) ponechávám v překladu originální znění a v přístavku vysvětluji, o jakou organizaci se jedná: *sdržení psychologů ve městě Albuquerque ve státě Nové Mexiko* (P: str. 13). Navíc ještě přidávám vnitřní vysvětlivku o poloze města Albuquerque, neboť se jedná o město nepříliš známé.

Intelektualizace

Intelektualizaci řadí Jiří Levý (Levý 2012: 130) do kapitoly Dvě kapitoly z překladatelské poetiky do podkategorie Vztahu myšlenky a výrazu. Intelektualizace souvisí s tím, jak myšlenku vyjádřit, zda ji pouze předat, nebo i vysvětlit. V následujících příkladech jsem se rozhodla myšlenky dovysvětlit:

...insurers began to recognize alcoholism as a disease and pay for treatment (O: str. 10) – *začaly pojistitelé uznávat alkoholismus jako nemoc a začaly financovat s ním spojenou potřebnou péči* (P: str. 11).

Při překladu výrazu *sprouted across the country* (O: str. 10) jsem metaforické vyjádření intelektualizovala pomocí vyjádření nedořečeného, které vyplývá z jeho ideově-estetického obsahu, konkrétně pomocí vysvětlujícího opisu s využitím spojky *jako*: *objevovat jako houby po dešti* (P: str. 11). Výraz *sprouted* označuje proces rašení a růstu, proto se tento ekvivalent nabízel jako nejvhodnější a funkční.

Příkladem intelektualizace je i vyjadřování syntaktických vztahů, čili přidávání logických spojek. Toho jsem se dopustila v případě věty: *There has been some progress* (O: str. 13) – *Nějaký pokrok se ale dostavil* (P: str. 14). S odkazem na předchozí kontext mi toto doplnění přišlo vhodné.

Adverbium označující stav, kdy J.G. nepil: *dry* (O: str. 1) jsem převedla pomocí intelektualizační předložky a příslovečným určením místa *na suchu* (P: str. 1).

Intelektualizaci jsem použila i při překladu větného vyjádření *which was easy enough* (O: str. 7). Dle Jiřího Levého (Levý 2012: 132) jsem se dopustila vykládání nedořečeného. Tato forma intelektualizace je projevem nízké myšlenkové kreativity při řešení tohoto vyjádření. Snahou bylo myšlenku nejen předat, ale také vysvětlit, což jsem učinila následovně: *kde jsem lék sehnala naprosto bez problému* (P: str. 7).

Intenzifikace

Ze stylistických důvodů jsem využívala intenzifikace (Levý 2012: 130) na mnoha místech v textu, a to zejména pomocí intenzifikačních adverbíí. Byla jsem si vědoma, že intenzita je u těchto vyjádření jádrem významu a záměrně jsem intenzitu přidávala.

K intenzifikaci patří překlad věty *How can you be giving alcoholics drugs?* (O: str. 13) – *Jak můžete dávat alkoholikům ještě prášky?* (P: str. 13) V překladu jsem chtěla zdůraznit překvapení, nevěřičnost. Použila jsem proto zdůrazňovací adverbium *ještě*, jež zesílí efekt překvapení.

Zesílit intenzitu vyjádření jsem se snažila například i v následujících řešeních:
he later beseeched AA (O: str. 9) – *později dokonce úpěnlivě prosil* (P: str. 10)
driven by personal curiosity (O: str. 7) – *motivován pouhou osobní zvědavostí* (P: str. 8)
have little incentive to promote it (O: str. 13) – *nutnost ho nijak propagovat* (P: str. 14)

V případě výrazu *wonder* (O: str. 7) jsem substituovala ztracenou expresivitu. Neutrální výraz *wonder* jsem nahradila expresivnějším vyjádřením s užitím adverbiale místa *vrtalo mi hlavou* (P: str. 7).

Další případ nahrazení ztracené expresivity je překlad výrazu *baffling* (O: str. 13). Neutrální *baffling*, které se od českého řešení liší formálně – z jednoslovného označení vzniklo víceslovné. V překladu anglický originál nahrazuji následovně: *nejde na rozum* (P: str. 14).

Zesílení výrazu a substituce expresivity na jiném místě v textu se vyskytlo i u překladu výrazu *dovetail nicely* (O: str. 12). Původní neutrální vyjádření jsem přeložila expresivnějším českým spojením *ruku v ruce* (P: str. 13).

Nivelizace

Anton Popovič řadí nivelizaci mezi posuny na mikrostylistické úrovni (Popovič 1974: 123). Jedná se o výrazové zeslabování. Při nivelizaci jsem se řídila i pravidlem Jiřího Levého (Levý 2012: 120), že ne vše příznakové se dá překládat příznakově. Proto jsem často nivelizovala problematická místa, pro které se adekvátně stylisticky rovné řešení nenabízelo a substituovala jsem je na jiném místě v textu.

Výraz *going cold turkey for weeks* (O: str. 1), jež *Cambridge dictionary* definuje jako slangový výraz, jsem byla nucena nivelizovat, neboť mi žádné expresivnější řešení v češtině nepřišlo vhodné. Rozhodla jsem se idiomatické vyjádření opsat: *nedotknout se ho několik týdnů* (P: str.1). Obraz delší abstinence je zachován, ztrácí se jeho expresivní hodnota a liší se rejstříkově. Jednotky v metafoře tvoří dohromady významový celek, pro zachování původního významu a vyrovnání pragmatických rozdílů jsem musela využít sémantické obměny na úrovni celé věty. V tomto případě podřizuji jednotlivosti celku a ztrátu příznakovosti vyjádření kompenzuji na jiném místě v textu.

Při překladu vyjádření *since his days as an undergraduate at the University of Cincinnati* (O: str. 5) jsem vynechala výraz *undergraduate*, neboť dle *Cambridge Dictionary* termín jednoznačně označuje studenta vysoké školy. Segmentace reality je v tomto případě shodná. Označení typu studia jako vysokoškolské je v tomto případě implikovaným participantem (Štícha 2003: 440). Vysokoškolské studium je kontextově zakotveno jako studium na univerzitě. Informace o typu studia, vysokoškolského, by v tomto řešení byla redundatní, neboť již v samotném vyjádření stojí označení typu školy. Rozhodla jsem se ji proto vynechat: *od dob svých studií na University of Cincinnati* (P: str. 6).

V této větě: *He spent a month at a center where the treatment consisted of little more than attending Alcoholics Anonymous meetings* (O: str. 1), jsem vynechala anglické gerundium *attending*, které zde pro překlad představuje redundantní informaci. Větné vyjádření *He spent a month at a center* jsem nivelizovala jen na adverbialé času: *Měsíc se jeho léčba sestávala víceméně jen z pár schůzek Anonymních alkoholiků* (P: str. 1). Jedná se o řešení jazykově úspornější než v originále.

Generalizace

Ke generalizaci docházelo v případech lexikální nesouměřitelnosti anglického a českého řešení.

Využila jsem ji při překladu standardní délky léčebného programu AA, jež je 28 dní. Pro češtinu je ale přirozenější vyjádření v týdnech, či měsících. *28-day rehab stay* (O: str. 10) jsem proto generalizovala na *měsíční* (P: str. 11).

I při překladu funkce *Chief Medical Officer* (O: str. 10) došlo ke generalizaci. Jedná se o termín, jenž se v některých zemích používá pro poradce vlády pro oblast zdravotnictví. V tomto kontextu se jedná o post CMO v nadaci Hazelden Foundation, což ale není státní podnik. Rozhodla jsem se proto pro následující řešení: *vrchní lékař nadace [Hazelden]* (P: str. 11).

2.7.3 Tematické posuny

Tematický posun se projevuje na úrovni tematické výstavby díla. Vyjadřuje rozdíl mezi tematickými fakty, reáliemi originálu a překladu, který vzniká použitím rozdílných denotátů. Důležitý je cíl komunikátu (Gromová 2009: 62).

Jako příklad tematického posunu uvádím funkční náhradu cizího prvku *GED (General Education Diploma)* za prvek *středoškolské vzdělání*. V originále se jedná o certifikaci dosaženého vzdělání, jež je ekvivalentem středoškolského vzdělání s maturitou. Student jej ale nedosáhne během studia na střední škole, ale až několik let po tom, co studium na této

škole přerušit, nebo ukončit. Explikace by byla značně rozsáhlá, vedlo by to k nutné amplifikaci textu, které by však měla mizivý účinek. Substituci výrazem *maturita* jsem se chtěla vyhnout proto, že by text lokalizovala do českého prostředí. Proto jsem se rozhodla výraz generalizovat, neboť by substituce nevyvolávala koloritickou hodnotu. V tomto místě jsem se snažila uplatnit hlavně funkční hledisko.

Do tematických posunů lze zařadit i změnu prononim *us, our* na adjektivum *americké*, či substantivum doplněné adverbium místa *lidé v USA*, čehož jsem se dopustila za účelem exotizace.

Měrné jednotky obsahu převážně korespondují s měrnou soustavou, která se užívá v České republice. Konkrétně jsou v textu uváděny litry: *a liter of Jameson a day* (O: str. 1). Díky shodné měrné jednotce nebyla adaptace nutná. U dalších výskytů měrných jednotek jsem již ale byla nucena adaptace využít, neboť pro českého čtenáře nemají tyto jednotky jasný významový obsah, čtenář obvykle nemá představu o jejich velikosti (Levý 2012: 114). Konkrétně jsem jednotky *gallon* (O: str. 8) a *quart* (O: str. 8) převedla na český *litr* (P: str. 8) (*5 gallons – 19 litrů, 2 quarts – téměř dva litry*) a váhovou jednotku *pound* (O: str. 4) na *kilogramy* (*250 pounds – 110 kilo*) (P: str. 4).

V jednom případě jsem se rozhodla eliptickou jednotku explikovat, abych tak dosáhla lepšího porozumění u cílového recipienta. V originále autorka uvádí hladinu cholesterolu jen jako *cholesterol of 300* (O: str. 4), do češtiny jsem po konzultaci s odborníkem explikovala hladinu jako *10 mmol/L* (P: str. 4), zároveň se jedná o nejčastější výskyt v paralelních textech, jež pojednávají o cholesterolu. Jde o jednotku, v níž se hladina cholesterolu v českém prostředí standardně uvádí⁶.

⁶ ZAJONCOVÁ, Ludmila. *Praktická cvičení z klinické biochemie*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. ISBN 978-80-244-3431-5.

Závěr

V bakalářské práci jsem usilovala o funkční překlad reportáže *The Irrationality of Alcoholics Anonymous* od Gabrielle Glaserové z angličtiny do češtiny. Důraz byl kladen na zachování invariantní informace a všech funkcí originálu i předání stejného estetického zážitku. Při překladu jsem čerpala z odborných publikací, jež pojednávají o problematice závislosti na alkoholu. Odborné pasáže jsem konzultovala s odborníky z oboru, zejména s RNDr. Jakubem Hofmanem, Ph.D. z Katedry farmakologie a toxikologie Univerzity Karlovy v Hradci Králové. Snažila jsem se o zachování rovnováhy mezi odborným a prostěsdělným charakterem původního sdělení.

V praktické části, v níž jsem komentovala kroky, které jsem při překladu musela učinit, jsem se zpětně zamyslela nad svými rozhodnutími, díky čemuž jsem mohla zhodnotit jak postupy, které jsem užívala, tak i celý překlad.

Bibliografie

Primární literatura

GLASER, Gabrielle. The Irrationality of Alcoholics Anonymous. The Atlantic [online]. 2015, selected parts [cit. 2017-04-19]. ISSN 1072-7825. Dostupné z: <https://www.theatlantic.com/..04/the-irrationality-of-alcoholics-anonymous/386255/>

Sekundární literatura

Odborná

NORD, Christiane. *Textanalyse und Übersetzen. Theoretische Grundlagen, Methode und didaktische Anwendung einer übersetzungsrelevanten Textanalyse.* 4., přepracované vydání. Tübingen: Julius Groos Verlag Tübingen, 2009. ISBN: 978-3-87276-868-1.

LEVÝ, Jiří. *Umění překladu.* 4., upr. vyd. Praha: Apostrof, 2012. ISBN 978-80-87561-15-7.

POPOVIČ, Anton. *Teória umeleckého prekladu: aspekty textu a literárnej metakomunikácie.* Druhé přepracované a rozšířené vydanie. Bratislava: Tatran, 1974.

ČECHOVÁ, Marie, Marie KRČMOVÁ a Eva MINÁŘOVÁ. *Současná stylistika.* Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2008. ISBN 978-80-7106-961-4.

ŠTÍCHA, František. *Česko-německá srovnávací gramatika.* Praha: Argo, 2003. ISBN 80-7203-503-7.

KNITTLOVÁ, Dagmar. *K teorii i praxi překladu.* 2. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2003. ISBN: 80-244-0143-6.

JAKOBSON, Roman. *Poetická funkce.* [překl.] Miroslav Červenka, Milada Chlívková a Terezie Pokorná. Jinočany: Nakladatelství H&H, 1995. ISBN: 80-85787-83-0.

DUŠKOVÁ, Libuše. *Mluvnice současné angličtiny na pozadí češtiny.* 4. vydání. Praha: Academia, 2012. ISBN 978-80-200-2211-0.

CHROMÁ, Marta, Jana DVOŘÁKOVÁ a Sean W. DAVIDSON. *New introduction to legal English: revised edition.* V Praze: Karolinum, 2011. ISBN 978-80-246-1950-7.

GROMOVÁ, Edita. *Úvod do translátologie.* [1. vyd.]. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa, 2009. ISBN 978-80-8094-627-2. Dostupné také z: <http://alephuk.cuni.cz/CKIS-28.html>

Anonymní alkoholici

B., Vít. *Historie ANONYMNÍCH ALKOHOLIKŮ (AA) v ČESKÉ republice* [online]. Praha, 2006 [cit. 2017-04-18]. Dostupné z: <http://www.anonymnialkoholici.cz/o-nas/historie-aa-cr.pdf>

ZAJONCOVÁ, Ludmila. *Praktická cvičení z klinické biochemie*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. ISBN 978-80-244-3431-5.

Anonymní alkoholici: *Informace pro veřejnost* [online]. 2010 [cit. 2017-04-19]. Dostupné z: <http://www.anonymnialkoholici.cz/o-nas/info-pro-verejnost.pdf>

Anonymní alkoholici: *Dvanáct kroků* [online]. Sdružení pro služby Anonymním alkoholikům v České republice, 2017 [cit. 2017-04-19]. Dostupné z: <http://www.anonymnialkoholici.cz/o-nas/dvanact-kroku.html>

Alkoholik [online]. 2017 [cit. 2017-04-19]. Dostupné z: <http://www.alkoholik.cz/zavislost/>

©THE AA GRAPEVINE, INC. *PREAMBULE AA* [online]. In: [cit. 2017-05-03]. Dostupné z: <http://www.anonymnialkoholici.cz/pro-skupiny-a-cleny/documents/AA-PREAMBULE%20AA.pdf>

Internetové zdroje

MGR. BAREŠ, Jiří. *Anglicko-český převodník adiktologické terminologie: Výstup projektu NETAD* [online]. Klinika adiktologie 1. LF UK a VFN v Praze [cit. 2017-04-28].

KŠIŇAN, Albert. *Proč tolik chlastáme*. Psychologie.cz [online]. 2016 [cit. 2017-04-19]. Dostupné z: <https://psychologie.cz/proc-tolik-chlastame/>

The Atlantic. *About us* [online]. 2001 [cit. 2017-04-19]. Dostupné z: <https://www.theatlantic.com/past/docs/about/atlhistf.htm>

Kvartální pití, kvartální alkoholismus, dipsománie - co je to, definice, rizika, vztahy [online]. [cit.2017-04-19]. Dostupné z: http://www.alkoholik.cz/zavislost/psychika_a_telo/kvartalni_piti_kvartalni_alkoholismus_dipsomanie_co_je_to_definice_rizika_vztahy.html

Vysoký cholesterol [online]. [cit. 2017-04-19]. Dostupné z: <http://www.stefajir.cz/?q=vysoky-cholesterol>

English Language and Usage: *Origin of the idiom "falling off the wagon"* [online]. 2017 [cit. 2017-04-20]. Dostupné z: <https://english.stackexchange.com/questions/37132/origin-of-the-idiom-falling-off-the-wagon>

Ústav pro jazyk český AV ČR. *Internetová jazyková příručka* [online]. [cit. 2017-04-25]. Dostupné z: <http://prirucka.ujc.cas.cz>

Slovníky a příručky

ČÍŽEK, Josef. *Anglicko-český slovník pojišťovnictví*. Praha: Grada, 2003. Finanční trhy a instituce. ISBN 80-247-0248-7.

MCINTOSH, Colin. *Cambridge advanced learner's dictionary*. 4th ed. Cambridge: Cambridge University Press, c2013. ISBN 978-1-107-61950-0.

HAVRÁNEK, Bohuslav. *Slovník spisovného jazyka českého. VIII, Z-Ž, Doplnky a opravy*. Praha: Academia, 1989.

Cambridge idioms dictionary. 4th print. Cambridge: Cambridge University Press, 2010. ISBN 978-0-521-67769-1.

Your dictionary [online]. LoveToKnow, 2017 [cit. 2017-04-19]. Dostupné z: yourdictionary.com

Webster's dictionary of english usage. Springfield: Merriam-Webster, 1989. ISBN 0-87779-032-9.

Korpusy

Cvrček, V. - Vondříčka, P.: *SyD - Korpusový průzkum variant*. FF UK. Praha 2011. Cit.14.3. 2017. Dostupný z WWW: <<http://syd.korpus.cz>>.

Český národní korpus - Treq. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha. Cit.22.04.2017, dostupný z WWW: <<http://www.korpus.cz>>.